N°. 35. Vrijdag 7 Februari 1902. 1ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. *f* 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending **f 1.—**

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feestdagen, van 10–12 en van 2–4 ure open is.

Gewone leden betalen eene contributie van f 1.— tot f 5.—. Zij, die f 5.— en meer 's jaars, of f 100.— in eens betalen, zijn donateurs. De leden kunnen, zoolang er geene afdeeling in hunne woonplaats is, kiezen bij welke afdeeling zij zich willen aansluiten.

Aan de donateurs en aan leden, die f 1.50 of meer contributie betalen, wordt het orgaan gratis toegezonden.

Ieder lid wekke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

Mededeelingen.

Afdeeling 's Gravenhage.

CONVOCATIE.

Buitengewone Algemeene Vergadering op Donderdag 13 Februari 1902,

des avonds **8 uur** in het gebouw **Heerengracht 4.**

Agenda:

1o. **Behandeling van het ontwerp Huishoudelijk Reglement.**
2o. **Mededeelingen van het Bestuur.**
3o. **Voorstellen van Leden.**

Het Bestuur der Afdeeling:
N. VAN ZUIJLEN–TROMP, *Presidente.*
G. P. H. H. GONGGRIJP, *Vice-President.*
M. TEN BOSCH–BOSSCHER, *Penningmeesteres.*
MR. G. VAN SLOOTEN Az., *Secretaris.*
ELISE A. HAIGHTON.
E. KUNST–HEIJNNEMAN.
MR. D. MOUNIER.
MR. A. SLOTEMAKER.
M. TERSTEEG–PRONK.

Het **ontwerp huishoudelijk reglement,** dat het bestuur ter tafel zal brengen, is in zijn geheel *op de tweede bladzijde* van dit nummer opgenomen.

II. 4e Commissie.

Kijkjes op Java,

Populaire Voordracht met lichtbeelden door den heer **A. H. VAN DER HEIDE**
(Lid van het Hoofdbestuur en Bestuurslid der Afdeeling Arnhem).
op **Maandag 10 Februari**, des avonds ten **8 ure**,
in het gebouw der *Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen*, **Prinsengracht 4** den Haag.

Leden der Vereeniging hebben **vrijen toegang.**
Entrée voor niet Leden *f* **0.10** per persoon.
Gezelschapskaarten voor zooveel personen, als men verlangt, tegen *f* **0.05** de persoon. Deze zijn van af heden te bekomen aan het bureau *Heerengracht 4* op iederen werkdag van 10–12 uur v.m. en van 2–4 uur m.n.
De opbrengst van den avond is ten voordeele van het fonds: „Voor den Inlander".

III. Afdeeling Utrecht.

Lezing *op Vrijdag* **7 Februari** *des avonds ten* **half acht** in het gebouw **Irene** (Zaal 2) te Utrecht door den heer **F. E. Luitjes.**
Onderwerp: Een en ander over Ambon en zijn bewoners.
De opbrengst strekt ten voordeele van het **ondersteuningsfonds voor behoeftige Inlanders.**
Leden hebben op vertoon van hunne lidmaatschapskaart (ook die van 1901) vrijen toegang.
Toegangskaarten te bekomen 's avonds aan de zaal voor **f 0.50** en **op 4, 5 en 6 Februari** van *10–12 ure v. m.* bij den secretaris-penningmeester **D. F. Romein**, Willem Barentszstraat *20bis.*, voor **f 0.30.**
Leden hebben het recht van introductie voor één persoon; hiervoor kaarten te bekomen bij den Secretaris-Penningmeester op de hierboven genoemde tijdstippen.

Voor den Javaan.

In plaats van: *„voor den Inlander"* schrijven wij ditmaal: *„voor den Javaan"*, als opschrift boven het voorwoord van ons blad.

Met de f 25.— van T. X., in ons n°. 33 van 23 Januari verantwoord, hadden wij toen in het geheel ontvangen . . . . *f* 254.50

Sedert kregen wij van:

Mevrouw D. V. den Haag.	*f* 10.—
Van den Burgemeester van Meerkerk.	10.—
Van B. H. v. N. arts te id.	10.—
Van B. predikant te id.	5.—
Van N. N. den Haag	0.50
te samen . .	*f* 290.—

Blijkens een bijgevoegd schrijven zijn de giften uit Meerkerk te danken aan een in „De Nieuwe Courant" van 27 Januari j. l. opgenomen stuk van Mr. A. P. Th. Eijssell, raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, dat ons zoo geheel naar het hart is en dat wij hieronder doen volgen:

„Transvaal bedenken — Java vergeten?

Van Boerenvrienden te Schiedam ging dezer dagen een circulaire uit om te komen tot voorziening in het huisvesten van vrouwen en kinderen der strijders, die hier te lande uit de concentratiekampen zouden aankomen. Wie gunt dien ongelukkigen geen betere verpleging, dan de Engelsche christenzin hun opdrong? En toch . . . even nagedacht!

Tot de leniging van den kampnood werd en wordt nog altijd bijgedragen: de meesten onzer (ik durf er mijzelven onder rekenen) mogen geacht worden, ieder naar zijn middelen, flink in den zak te hebben getast.

Juist daarom echter mogen die velen zich de vraag wel gaan voorleggen, of zij misschien geen andere gelijkwaardige, misschien zelfs nader staande plichten tot leniging van nood voorbijzien? Als waar is dat, zooals de Schiedammers nadrukkelijk verklaren, voor de uitvoering van hun plan veel geld, spoedig toe te zeggen, noodig is en óók waar is, dat de meeste menschen niet tegelijk voor alles geld, laat staan veel geld kunnen geven — dan moet mij openlijk de vraag van het hart, of het geen tijd wordt, eens wat meer te denken aan onze eigen noodlijdenden in overzeesche streken?

In een aantal streken van onze hoofdkolonie, Java, heerscht heele of halve hongersnood — wat schiet dààrvoor bij onze milddadigen over?

't Mag zijn, dat de wetenschap van dien nood niet algemeen tot hen doordrong, omdat de Indische berichten slechts in enkele kringen trouw worden gevolgd; al op zichzelf zeker geen teeken van belangstelling in het rijk, dat wij daar ginds bezitten, en zoo hoognoodig hebben. Maar is 't verzuim onwillekeurig, dan reden te meer, om 't zoogauw en zoo flink mogelijk goed te maken. En nu is het een feit, dat bij de wakkere vereeniging „Oost en West", die Nederland opriep om gindsche eigen hongerlijdenden bij te staan, maar enkele honderden inkwamen: een druppeltje waar een emmer te vullen is, en een nietigheid, vergeleken bij de tienduizenden, die maar steeds toestroomen aan de Zuidafrikaansche en al de comité's naast haar, die zich de Boerenfamilies, Boerengevangenen enz. aantrekken. Helpt dezen, zoo gij kunt, zelfs aan het niet strikt noodige — maar dan tegelijk met hulp aan de velen, die op Java zelfs het allernoodigste niet meer vinden. Want daar worden ook heele gezinnen weggemaaid door de ellende, en kinderen verkocht, om ze voor den hongerdood te bewaren, en liggen hun kostwinners te sterven langs den weg.

Bladen, die hiervan iets willen overnemen, zullen mij verplichten."

Voor zooverre ons bekend, is echter ook aan het verzoek van dezen schrijver door de Nederlandsche dagbladpers niet voldaan, anders had zeker ons ondersteuningsfonds daarvan de goede gevolgen wel ondervonden. Nog onlangs toch, toen een arme weduwe met geld moest worden geholpen, om naar O.-Indie te kunnen vertrekken, waar zij, voor zich zelven levensonderhoud en voor hare kinderen door werken eene toekomst dacht te vinden, was in weinige dagen door de hulp van enkele milde geefsters en gevers, het noodige bij elkander.

Het is onze innige overtuiging, dat wanneer de Nederlanders maar wisten en voelden, hoe groot op Java voor velen de nood is, hun geld, dat zoo ruim vloeit voor de verdrukte Transvalers en Oranjevrijstaters, minstens in even ruime mate zou toestroomen tot ondersteuning van den **inverarmden Javaan.**

Groot is daarom de verantwoording van hen, die, hoewel daartoe geroepen of daartoe in staat, niet medewerken, om ons volk te wijzen op den zedelijken plicht, vooral van diegenen, die direct of indirect door de koloniën rijk werden, maar ook van het gansche land, dat aan Java zooveel welvaart dankt, om den **thans zoo zeer noodlijdenden broeder te helpen.**

Nog grooter is de verantwoording van hen, die, als *stille kracht*, door hoofdschudden of door achterrugsche tegenspraak, de milderen onder het volk in den waan brengen, dat het niet zoo erg is, en dat de Regeering al krachtig genoeg en afdoende helpt.

Ook wij zijn overtuigd, dat de Regeering, zoowel in Nederland als in Indië, thans doet wat op haar weg ligt om den nood te lenigen, en om, voor zooverre de onvoldoende middelen eener begrooting, waarop voor buitengewone werken niet wordt geleend, haar zulks toelaat, te verhoeden, dat ons Java den onherstelbaren hongersnoodsweg opga van Engelsch-Indië.

Maar de Regeering kan hare hulp onmogelijk overal doen doordringen. Hetgeen in ons n°. 33, van 23 Januari werd medegedeeld omtrent de hulp, die te Salatiga, alléén door van Emmerik, den chef van het heilsleger, aan 1030 armen werd verleend, is daarvan het onwederlegbaar bewijs.

En wil men nog eens weten, hoe arm die menschen waren, men leze wat v. E. hiervan zegt:

„Tientallen dezer menschen zien er uit als geraamten en, op zeer enkele uitzonderingen na, „zijn zij allen volstrekt hulpbehoevend. Van drie „kinderen **weten wij zeker, dat zij gedurende „de laatste paar weken gestorven zijn aan „de gevolgen van gebrek aan voedsel,** en „ettelijke **verkeeren sedert geruimen tijd in „een toestand van chronischen doodstrijd. „Een man, die de roerendste blijken gaf van „vaderliefde, is wegens uitputting op ons erf „gestorven.** Zijn kind, één jaar oud, dat geen „moeder meer heeft, is op zijn uitdrukkelijk verlangen door ons aangenomen."

Wanneer men zulke hongerlijders helpen kan, is het dan plicht om te geven of niet?

Wij hebben na den roerenden brief van v. E., aan het Bestuur der afdeeling Nederlandsch-Indië van „Oost en West", de eerste f 300.— (drie honderd gulden) toegezonden, *iets meer dan het geld, dat tot nu toe bij ons inkwam*, met het verzoek het in denzelfden geest te doen gebruiken op die plaatsen van Java, waar de nood het grootst is.

En op nieuw roepen wij aan allen toe, jong en oud, arm en rijk; zend ons voor **de noodlijdende Javanen,** wat ge missen kunt. Liefst natuurlijk een flinke som, maar toch! **Ook het kleinste bedrag van hen, die niet veel geven kunnen, is even welkom!**

FEUILLETON.

Van Kota-Radja naar Padang.

8.

Ruim tweemaal vier-en-twintig uren had de reis geduurd. Betrekkelijk kort. Maar voor hem, die door en door ziek, het gevoel heeft, of zijn leven in een warm bad uit zijn lichaam wordt gestookt of met een luchtpomp er uit wordt gezogen, voor hem is deze reis lang genoeg. In den vroegen morgen van den tweeden dag werden nog twee lijken overboord gezet.

— Den hemel zij dank! riep dan ook Frits, toen hij vernam, dat Poeloe-Pisang in zicht was, en geen der passagiers zou er tegen op zijn gekomen, als zij 't hem hadden moeten naroepen.

Zag men het Pisang-eiland, dan zag men ook den vooruitstekenden „Apenberg", en achter den Apenberg lag Padang, de bestemmingsplaats voor velen.

Nog enkele uren en de boot ankerde bij het groene eiland, waarop, boven enkele pisangboomen, de klapperboomen hunne kruinen heen en weer wuifden.

De militairen, van Atjeh afgelost en voor Padang bestemd, werden door den plaatselijken adjudant „in ontvangst genomen" met hunne papieren en naar de kazerne geleid. De zieken werden door het hospitaalpersoneel, dat bij de aanlegplaats gereed stond, in rijtuigen geholpen en reden naar het groot militair hospitaal.

De officier van gezondheid van het transport had de zwaarste zieken, beri-berilijders en gewonden, tot het laatst aangehouden. Hij vond beter, ze in een prauw te doen overschepen, nadat de poging om een zwaar gewonde langs de scheepstrap af te laten in het stoombootje, bijna ondoenlijk bleek.

Hij beval, dat de bak, welke diende, om de zieken buiten boord in een vaartuig neer te laten, in orde moest worden gebracht.

De groote, langwerpig vierkante, lage, houten bak werd aan een hijschtoestel verbonden en bij een opening in de verschansing neergezet.

Intusschen waren enkele lijders, die gaan konden, gesteund door ziekenoppassers langzaam de scheepstrap afgegaan en langs dien weg in de prauw gekomen. Onder dezen behoorde ook sergeant Frits. Hij had in den morgen weer een hevigen aanval van hartkramp en benauwdheid gekregen, en de dokter had voor zijn leven gevreesd. Slap van vermoeidheid, verdoofd door het zware lijden, zat hij ineengedoken op een bank van het inlandsche vaartuig. De oogen hield hij gesloten en zijn linkerhand drukte hij op het bonzende hart: een beeld van uitputting en lijden!

De prauw werd beneden ter zijde van de stoomboot juist onder de opening in de verschansing, vastgesjord.

De gewonden in den bak gelegd, werden één voor één in de prauw neergelaten. Er uit getild, kwamen zij op matrassen, onder een tent, in der haast opgeslagen, te liggen.

Het neerlaten eischte overleg en handigheid en werd hoe langer hoe bezwaarlijker, doordat de wind in kracht toenam en het schip zwaar begon te slingeren. Met groote moeite waren allen, op één na, in de prauw gekomen. Wongso moest nog neergelaten worden. Hij werd voorzichtig van de draagbaar in den bak overgebracht: hij was zeer pijnlijk en had wondkoorts.

Toen hij goed vastlag, werd even op een geschikt oogenblik gewacht, om den bak buiten boord te schuiven. Het schip helde over; het gevaarte kreeg een duw en gleed met een zachten schok buiten boord. Dadelijk werd het touw, waaraan het toestel hing, door een katrol gevierd, maar onmiddellijk moest men weer inhouden; het schip slingerde terug.

Met angst verwachtten zij, die over de verschansing stonden te kijken, dat de bak tegen den scheepswand met kracht zou terugslaan. Een stoere hand greep een lange enterhaak en hield den bak tegen.

Beneden had men tijdig den kabel, die er van afhing, met een ruk teruggetrokken. Het gevaar was geweken.

— Wat een manier, welk een inrichting! zei een der havenambtenaren, die aan boord was gekomen tot iemand, die naast hem stond.

— Ik heb nog nooit zoo iets gevaarlijks gezien, merkte de aangesprokene op; — maar ze moeten wel; want ze hebben geen andere inrichting. 't Is treurig!

De transportdokter hoorde, wat er gezegd werd. Inderdaad was er geen andere manier. En deze manier was gebrekkig en . . . gevaarlijk; tenminste met de hulpmiddelen, welke hem ten dienste stonden. Met goede hijsch- en viertoestellen, met een hooge, smalle mand, als bed ingericht en aan alle zijden dik gevoerd en veerende, was deze wijze nog zoo kwaad niet. Zooals nu was het zeer treurig, en in zijn rapport zou ook hierover heel wat staan.

Weer helde de groote boot over en weer kon gevierd worden, maar weer sloeg het schip te vroeg terug en werd alle inspanning vereischt, om een schok te voorkomen.

— Daar komt je vriend Wongso, sergeant Frits! riep een der schepelingen den gefolterden lijder toe. Met belangstelling keek hij voor het eerst op. In zijne verdooving had hij aan niets gedacht, ook niet aan de mogelijkheid, dat Wongso onder de gewonden kon behooren, die zoo overgescheept werden.

Nu lette hij op het met horten en stooten neerkomend gevaarte, dat in de lucht zweefde.

Eindelijk slingerde het schip weer terug naar den kant van de prauw, maar zoo wijd uit, dat de bak boven het water hing.

ONTWERP-REGLEMENT

VOOR DE

Afdeeling „'s Gravenhage"

DER

Vereeniging „OOST en WEST".

ART. 1. Er is te 's Gravenhage gevestigd eene Vereeniging genaamd: *Afdeeling „'s Gravenhage" der Vereeniging „Oost en West"* (goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 12 September 1899, *Staatsblad* n°. 43).

ART. 2. Het doel der Afdeeling „'s Gravenhage" der Vereeniging „Oost en West" is de bevordering der belangen van allerlei aard van hen, die naar Nederlandsch Oost- of West-Indië vertrekken, daar verblijf houden, of, na er te hebben gewoond, zich tijdelijk dan wel voor goed in Europa vestigen.

ART. 3. De Afdeeling „'s Gravenhage" der Vereeniging „Oost en West" wordt aangegaan voor den tijd van 29 jaren.

ART. 4. Zij die lid wenschen te worden, geven daarvan mondeling of schriftelijk kennis aan een der leden van het Bestuur, met vermelding van het bedrag der te betalen contributie.

Het boekjaar loopt van 1 Januari—30 December van ieder jaar. Echter zullen zij, die zich na 30 October als lid opgeven, als lid voor het daaraan volgend jaar worden ingeschreven en middelerwijl alle rechten den leden toekomende genieten.

Leden, die zich metterwoon vestigen buiten 's Gravenhage, blijven lid der Afdeeling, totdat door hen aan het Bestuur van de verhuizing zal zijn kennis gegeven.

Leden, die hun contributie niet betalen, hun andere verplichtingen niet nakomen, of wel zich aan wangedrag schuldig maken, worden door een algemeene vergadering met gewone meerderheid van stemmen op voorstel van het Bestuur geschrapt.

ART. 5. Het Bestuur vertegenwoordigt de „Afdeeling 's Gravenhage der Vereeniging „Oost en West" in en buiten rechten.

Het Bestuur bestaat uit negen leden, die door de Algemeene Vergadering voor een jaar worden gekozen en herkiesbaar zijn. Zij verdeelen onderling de bestuurs-functies.

ART. 6. De President zal alle uitgaande brieven met den Secretaris onderteekenen.

De Penningmeester houdt de kas, doet de betalingen en int de ontvangsten. Hij is voor zijn beheer persoonlijk aansprakelijk en aan de Vereeniging verantwoordelijk.

ART. 7. De rekening en verantwoording van den Penningmeester wordt door hem na afloop van elk jaar onderworpen aan het onderzoek van eene commissie, daartoe door het Bestuur benoemd. Aan deze commissie zullen alle boeken en justicatoire bescheiden moeten worden vertoond. De commissie zal van hare bevindingen een procesverbaal opmaken en dit op de jaarlijksche algemeene vergadering ter tafel brengen. De Algemeene Vergadering beslist naar aanleiding van dit rapport over het al dan niet dechargeeren van den Penningmeester.

ART. 8. Het Bestuur kan voor de waarneming van den dagelijkschen bureaudienst der Afdeeling een gesalariëerd persoon aanstellen met den titel van: Algemeen Secretaris der Commissiën. Het Bestuur stelt diens instructie vast en regelt de overige voorwaarden voor de bekleeding dezer betrekking.

ART. 9. Voor de behartiging van de verschillende deelen van het program der Afdeeling kunnen door het Bestuur afzonderlijke commissiën worden benoemd. Die commissiën handelen volgens haar door het Bestuur te geven instructie. De President der Afdeeling heeft ten allen tijde recht van toegang tot de vergaderingen dezer commissiën en wordt daartoe ook regelmatig geconvoceerd.

ART. 10. De jaarlijksche algemeene vergadering wordt gehouden voor ultimo Maart. Zij wordt minstens tien dagen van te voren met mededeeling van de agenda geconvoceerd. De vaste punten der agenda zijn:

a. Verkiezing van het Bestuur.

b. Rekening en verantwoording over het geldelijk beheer.

c. Jaarverslag.

d. Benoeming van gedelegeerde leden in het Hoofdbestuur der Vereeniging „Oost en West."

Punten, die niet aan de orde zijn, mogen in de algemeene vergadering niet worden behandeld, tenzij zij door $^2/_3$ der aanwezigen voor urgent worden verklaard.

Buitengewone algemeene vergaderingen worden gehouden, wanneer het Bestuur ze noodig oordeelt, of als ze door 20 leden zijn gevraagd. In het laatste geval moet binnen veertien dagen na ontvangst van het verzoek de oproepingsbrief worden rondgezonden.

De algemeene vergadering wordt geleid door den President of zijn vervanger. Stemming over zaken geschiedt mondeling en hoofdelijk, wanneer iemand zulks wenscht. Over personen wordt steeds met gesloten en ongeteekende briefjes gestemd. Ook verkiezingen geschieden met gesloten briefjes, die niet onderteekend mogen zijn. Wordt bij eene eerste stemming geen volstrekte meerderheid verkregen, dan heeft een tweede vrije stemming plaats. Geeft ook deze nog geen volstrekte meerderheid, dan is er herstemming tusschen het dubbeltal, dat de meeste stemmen kreeg. Wordt bij die herstemming geen volstrekte meerderheid verkregen, dan beslist het lot. Bij alle andere stemmingen is, bij staking, de stem van den President beslissend.

ART. 11. Het Bestuur vergadert ten minste eenmaal per maand.

ART. 12. Gevallen waarin dit reglement niet voorziet, worden door het Bestuur geregeld. De beslissing wordt als bijlage bij dit Reglement gevoegd.

Wanneer deze voorschriften voor tweederlei uitlegging vatbaar blijken, neemt het Bestuur de beslissing. Echter staat in dat geval van de uitspraak van het Bestuur beroep open aan de Algemeene Vergadering, wanneer ten minste tien leden haar aan de beslissing dier vergadering onderwerpen.

ART. 13. Dit Reglement treedt in werking nadat het door het Hoofdbestuur der Vereeniging „Oost en West" zal zijn geapprobeerd en de Koninklijke goedkeuring daarop zal zijn verkregen.

Wijzigingen kunnen alleen plaats hebben in eene speciaal daartoe belegde algemeene vergadering, op voorstel van het Bestuur of van twintig leden, die onder opgave van motieven het beleggen der vergadering hebben gevraagd. Een en ander behoudens de approbatie en goedkeuring als in het eerste lid van dit artikel vermeld.

Namens het Bestuur,

G. P. H. H. GONGGRIJP,
fung. President.

Mr. G. VAN SLOOTEN AZN.,
Secretaris.

WEEKOVERZICHT.

Nu wij dit overzicht gaan schrijven is er nog niets positiefs bekend van de preliminaire vredesonderhandelingen, waarmee onze regeering is begonnen. Wij verkeeren dienaangaande nog steeds in spanning. Een goed ding is het zeker, dat niet onmiddellijk de uitslag bekend werd. Een dadelijk gegeven bescheid zou toch van Engelsche zijde nooit iets anders, dan een volstrekte weigering zijn geweest. Hoe langer het nu duurt, hoe waarschijnlijker, dat er iets van terecht komt. 't Is als met een examen, dat van twijfelachtig gehalte is geweest. Moet je lang buiten staan, dan stijgen de kansen met elke minuut. Omtrent den inhoud van de Nederlandsche nota verkeeren wij ook nog steeds in de meest volslagen onkunde. Ditmaal schijnt er met meer dan gewone zorg te zijn gewaakt voor iedere indiscretie van de ministerieele bureaux en, zooals men ziet, met succès Alles wat dan ook in de couranten, in binnen- en buitenland, is verteld zijn eenvoudig journalistieke verzinsels, noodig, omdat er eenmaal mee was begonnen en men zich in wél-ingelichtheid toch niet door den eersten den besten concurrent den loef behoeft te laten afsteken. Hoe plausibel sommige van die hypothesen ook zijn, het kan niet de moeite waard geacht worden in beschouwingen dienaangaande te treden, te meer daar wij binnen kort wel het naadje van den kous zullen te weten krijgen.

De Regeering en de Eerste Kamer hadden het genoegen over en weer, als zoodanig, met elkander kennis te maken. Naar 't schijnt tot beider niet geringe stichting. Trouwens, uit de geheele wijze, waarop ten onzent een eerste kamer wordt samengesteld, moet wel volgen, dat zulk een lichaam in de eerste plaats goede vrienden zal blijven met een regeering, die de zaak zooveel mogelijk laat, zooals ze was. Vooral nu het kiesrechtvraagstuk van de baan is geschoven en de pensioenverzekering op den achtergrond is geraakt, zal velen een steen van het hart zijn gevallen. Zoowel van de leden der Eerste kamer, die in hetzelfde partijverband zijn, als de diverse ministers, als van de liberalen, klonken dan ook slechts woorden van waardeering en beloften van steun den ministers tegemoet. Zonderen wij den aanval van de heer Fransen van de Putte tegen de wijze, waarop het Reglement van den ministerraad is herzien, uit, dan had het ministerie aan de linkerzijde van het Binnenhof een zeer gemakkelijke taak te verrichten.

In tegenstelling met de stilzwijgendheid van ons ministeries, hierboven genoemd, valt op te merken eene indiscretie in Duitschland begaan, waardoor de Regeering in een vrij lastig parket is geraakt. Wij bedoelen de ontijdige openbaarmaking van de ministerieele aanschrijving aangaande de vlootplannen. De Regeering wil opnieuw groote bedragen voor de aanbouw van nieuwe schepen besteden, eenigszins in tegenspraak met hare indertijd bij de behandeling van de vlootwet gegeven toezeggingen. Inderdaad, had men bij de behandeling van de vlootwet iets van de tegenwoordige plannen vermoed, het is zoo goed als zeker, dat die wet ernstig gevaar zou hebben geloopen, ja, verworpen zou zijn geweest. Thans, nu de regeering met de herziening van het tarief van de douane 's Rijks inkomsten belangrijk wil versterken, maakt de openbaring van de „Vorwärts" een dubbel pijnlijken indruk, omdat de gevolgtrekking voor de hand ligt, dat het door de bescherming gekregen geld zal worden uitgegeven voor het vlootplan, dat vooral bij de zuid-Duitsche staten nog niet zoo heel veel sympathie geniet.

In den tegenwoordigen tijd, nu de staatkunde hoe langer hoe meer met de economie rekening gaat houden, moesten de Duitsche bescheringsplannen ook de bestaande internationale verhoudingen wel eenigszins uit haar verband rukken. Zoo gaat het dan ook met Oostenrijk, dat in de eerste plaats door het nieuwe toltarief zal worden getroffen, en, volgens den minister von Körber volstrekt niet van plan is, zich als een lam geduldig te laten scheren. Bijna de helft van de Oostenrijksche export gaat naar Duitschland, eveneens in Duitschland het belangrijkste debouché van Rusland. Het is dus wel natuurlijk, dat Oostenrijk en Rusland op de gedachte zijn gekomen, door wederzijdsche begunstiging en samenwerking de nadeelen, die voor ieder van hen uit het nieuwe Duitsche tarief zouden voortvloeien, op te heffen Een moeielijkheid is daarbij echter nog de houding van Hongarije, dat eventueele Russische concurrentie in het binnenland niet gaarne zou zien. Hoe dit zij, men zal er wel een mouw aan weten te passen, en, naast de nieuw ontloken vriendschap tusschen Italië en Frankrijk zal deze beweging een nagel meer aan de doodkist van het Drievoudig Verbond zijn.

Een poosje geleden deelden wij iets mede van de geruchten, die omtrent moeielijkheden aan de Afghaansche grens te verwachten, de ronde deden. Het is duidelijk dat deze berichten van uit Petersburg nadrukkelijk, worden tegengesproken; niets zou trouwens minder overeenkomen met de vaste gewoonten van de Russische diplomatie, dan het laten ruchtbaar worden van haar plannen. De Russische tactiek is die van het fait accompli. Wat intusschen nu van Russische zijde tot loochening van die geruchten wordt aangevoerd, kan ons slechts versterken in onze reeds op 't eerste gericht vaststaande meening, dat Rusland thans nog niet de tijd gekomen acht, om de onvermijdelijke zet voorwaarts op het Aziatisch diplomatiek schaakbord uit te voeren.

Het heeft vooreerst veel grooter belangen in China, en het zal al zijn diplomatieke handigheid op dat moeielijke terrein noodig hebben. De bewegingen toch van de Chineezen worden met den dag eigenaardiger en belangwekkender. Dingen, die vroeger in de onverzettelijke Chineesche hof-etiquette en diplomatieken stijl eenvoudig onmogelijk waren geweest, ziet men thans gebeuren, alsof ze de meest natuurlijke dingen ter wereld waren. Gaat alles in China volgens Japansch voorbeeld, dan zullen de Chineezen in het moderniseeren van hun gebruiken op deze manier voortgaande de Japanners weldra volkomen overtreffen. De ontvangst van de gezanten bij het Hof was reeds geheel naar westersche begrippen ingericht, maar thans zijn ook de dames en kinderen der vreemde legatiën bij de Regentes en den Keizer op bezoek geweest en dat nog wel op nagenoeg dezelfde wijze, als de gezanten zelve. Mag men de courantenberichten geloven — wij maken er wel eenig bezwaar tegen — dan zou er zelfs een feestmaal hebben plaats gehad, waarbij de Regentes en de Keizer hebben aangezeten. Merkwaardig is bij dit alles de volstrekte onbeduidendheid, waartoe de Keizer zelf is teruggebracht en de vastberadenheid, waarmede de Regentes de teugels van het bewind openlijk in handen heeft genomen en geheel en al als staatshoofd optreedt. Het is bij dit alles de vraag of de mogendheden op dit resolute optreden zullen blijken erg gesteld te zijn.

Engeland, Japan en de Vereenigde Staten zijn reeds begonnen met krachtig te protesteeren, tegen het verdrag, dat Rusland met China wil doordrijven en waardoor het zijn doel: in Mantsjoerije de macht geheel in handen te krijgen, zou bereiken. Dat wil zeggen: men protesteert alleen, zoolang men zelf niet evenveel krijgt, als de anderen. Daarom wordt van Duitschland, dat in het Russisch verdrag een aanleiding hoopt te vinden, om eenige reeds bezette landstreken voor zich te houden, geen toon van protest vernomen.

In de quaestie van de Malteesche taal heeft Engeland zijne eischen ingetrokken. Het volk is dus vrij, om zijn eigen taal te spreken en daarin te worden onderwezen. Vooral beduchtheid voor den toorn van Italië, dat door Engeland om zijn vloot in de Middellandsche zee als bondgenoot, althans als vriend, niet kan worden gemist, schijnt Chamberlain er toe gebracht te hebben zijn eensgenomen besluit weer in te trekken Ook van Engelsch standpunt bezien, lijkt ons dit 't verstandigst. Met dwang werkt men in zulke dingen, die geheel van de medewerking der individuën afhankelijk zijn, toch niets uit. Men zag dat aan de Polen, Tzechen, Vlamingen en Zuid-Afrikanen. Laat men echter alles in rust, dan neemt een volk van zelf veel, ten slotte nagenoeg alles, van een domineerend volk over en zoo zal ook Malta na nog een twintig of dertig jaren Engelsche bezetting geheel geangliceerd zijn. Het is vooral dom van de Engelschen geweest, dat zij ook in Zuid-Afrika dit niet hebben ingezien en geen geduld hebben gehad.

Oost-Indië.

Nieuwjaarswenschen, Hongersnood, Gouvernements-Circulaires, Koffie-cultuur en Kunstnijverheid. —

Onder de Oost-Indische dagbladen, welke de laatste mail ons bracht, waren de nieuwjaars-nummers, die oudergewoonte alle meer of minder uitvoerige terugblikken in het verloopen en wenschen voor het aangebroken jaar bevatten.

Wij nemen hier alleen over, uit dat van den heer G. Stoll, in de *Locomotief*, een jaarbalans over 1902, opgemaakt voor den Javaan:

„Weder een jaar vol kommer en ellende, zoo lezen wij, slechts schaars onderbroken door lichtpunten, die te nauwernood hun schijnsel door de duisternis konden doorschieten. Heeft het tegenwoordig geslacht der Javanen wel ooit een jaar gekend met een kloppende balans, — heeft het niet steeds moeten bijpassen, niet door eigen schuld, maar door die zijner curatoren? Het antwoord op de laatste vraag geeft de balans, waarin slechts de voornaamste posten zijn opgenomen. In de eerste plaats de landrente, de ongehoord hooge belasting, welke de Javaan moet opbrengen naar een grondslag door de Regeering zelf afgekeurd. De nieuwe wijze van belasting, gegrond op een meting der gronden, brengt wel billijker verdeeling, maar geen verlichting. Het eenig streven naar verlichting is de heffing naar de netto, instede van naar de bruto-opbrengst, maar het percentage van acht percent, als minimum, twintig percent als maximum, blijft schrikbarend hoog, maakt de landrente tot en kanker, die voordurend knaagt aan de welvaart van den Javaan.

Naast de landrente de padicultuur — één abnormale mousson bracht onmogelijk veel ellende, hongersnood over midden Java. Enkele regens te veel of te weinig, en de inwoners van het rijke Java moeten zich met wrange knollen en bladeren voeden! Aan wie de schuld? Aan de Regeering, die steeds de hand op den zak houdt, klaagt over koerang doewit, (gebrek aan geld) duizenden en duizenden bouws zonder irrigatie laat, hier het kostbare water doelloos wegstroomen, ginds verwoestingen aanrichten laat op de velden, — omdat irrigatiewerken niet dadelijk goede rente opleveren. En wie overblijven van de duizenden bewoners van de Bengawan-djero, die in den westmoeson mogen verdrinken, in den oostmoesson sterven van dorst, mogen heerendiensten verrichten.

Deze diensten vormen de derde post op de balans, en er is bitter weinig van dezen post te zeggen. Radicale maatregelen bleven nog steeds uit, controle bestaat nergens, geen haan kraait er naar, als in de practijk de van de bevolking gevorderde diensten verre het totaal op het papier overschrijden. Aan de gemeentediensten, het toppunt van willekeur en onbillijkheid, werd in het geheel niet getornd!

Nog steeds wordt verder de verplichte arbeid voor de kofficultuur onvoldoende betaald. De ambtenaren kibbelen over wetenschappelijk en administratief beheer, en intusschen kwijnt de cultuur, zoodat de Javaan nog minder ontvangt dan gewoonlijk De groote achteruitgang der particuliere kofficultuur bracht ook al vermindering van inkomsten.

Bij den post suikercultuur zullen wij niet twisten over de vraag, waaruit de inlander meer voordeel trekt: verhuring zijner gronden aan de suikerplanters of eigen bewerking. Laat ons slechts de hoop uitspreken, dat de allerwege ondernomen uitbreiding van den aanplant, om het hoofd te bieden aan de lage prijzen, geen invloed moge oefenen op de arbeidsloonen.

Ten slotte de cholera, die duizenden ten grave sleepte en men kan de groote sterfte niet alleen op rekening stellen van de onverschilligheid van den Javaan. De achteruitgaande materieele welvaart, de mindere veerkracht wegens de schaarschte aan voedingsmiddelen, droegen met de minder dan onvoldoende geneeskundige hulp, tot de sterfte bij.

De keerzijde der balans toont slechts enkele posten: De uitbreiding van de opruim regie ten eerste. Optimisten zien daarin een middel tot vermindering van het opiumgebruik, wat niet een ieder toestemt. Het groote voordeel is echterdat de staat thans de schatten verdient vroeger door de pachters genaast, en dat een einde is gemaakt aand en hoogst demoraliseerenden invloed der pacht, een staat in den staat. Volgt de proef met de pand-

---

De matrozen, die op bevel scheutig gevierd hadden, kregen haastig tegenbevel. Zij moesten snel terug halen. Zij trokken met forschen ruk, maar de bak was tegen den rand van de prauw geslagen. Nog een ruk aan het hijschtouw en de bak schoof binnen de prauw. De matrozen bleven krachtig halen; de bak draaide met een vaart om tegen de twee mannen in de prauw. Ze sloegen neer. De kabel, aan het toestel verbonden, raakte vast. De mannen aan dek trokken door; de bak helde; Wongso rolde om. De stoomboot slingerde met een breeden zwier over, Wongso greep met zijn niet ingewikkelden arm om zich heen . . . .

Frits was met één sprong overeind en bij den bak. Geen vermoeidheid hield hem terug, geen kwalen werden geteld. 't Was voor een oogenblik weer de pootige, handige, kalme Frits met zijn „ijzeren zenuwen en stalen spieren." Met de eene hand hield hij den bak terug, met de andere greep hij Wongso, die er uit tuimelde, om zijn middel. Met een hevigen ruk ontglipte de bak, welke dadelijk opgetrokken werd, aan zijn hand. Hij liet zich achterover vallen met Wongso op zich. Beiden bleven bewusteloos liggen.

Met ontzetting hadden allen, die over de verschansing lagen, gezien wat er gebeurd was.

De dokter begreep, dat dit ongeluk voor de twee lijders de ernstigste gevolgen kon hebben. Hij riep naar de oppassers en schepelingen, die beneden stonden, de prauw onmiddellijk naar de trap te halen en aan den ziekenvader beval hij, hem naar beneden te volgen met aether en onderhuidsche spuitjes. Spoedig waren beiden in de prauw. Wongso en sergeant Frits werden op den bodem van de prauw gelegd en door den dokter behandeld; maar zonder eenig gevolg. De slag van het hart van Frits, dat tijden achtereen bijna zonder ophouden, zoo onstuimig had geklopt, was nauwelijks waar te nemen.

Het verband om den schouder van Wongso was in een oogwenk geheel rood van het doorgesijpeld bloed.

— Onmiddellijk naar Padang roeien, beval de geneesheer.

De riemen werden opgenomen en met krachtigen, regelmatigen slag roeiden de inlanders, die aan de riemen zaten, voort. Nu eens stond de prauw op den kop van een golf bijna gelijk met de stoomboot, dan weer lag zij als op den bodem van een diep zee-ravijn.

De zee stond hoog, hoewel niet ruw. De dokter zette de roeiers tot groote inspanning aan, en zoo kwam men spoedig aan den steiger op de rivier.

Vóor allen werden de twee bewusteloozen in rijtuigen gedragen. De transportdokter bleef bij hen en bracht hen naar het hospitaal. Dáar kwamen de twee bij, voor een oogenblik.

Sergeant Frits opende de oogen 't eerst. Hij begreep, zonder het te vragen, al dadelijk waar hij was. Toen hij den transportdokter herkende, vroeg hij naar Wongso.

— Dank zij je flinke hulp, heeft Wongso geen letsel gekregen. Hij is geheel in orde. En nu niets meer vragen, maar rusten, antwoordde de geneesheer.

— Ja dokter, zei Frits en sloot de oogen. Hij was buitengewoon kalm.

De dokter van de wacht had op verzoek van den transportdokter dadelijk een opwekkenden drank in de apotheek gereed doen maken, en deze was juist gebracht.

— Hier, zeide de aesculaap, Frits een glas er van voorhoudende, — drink dit, 't zal je goed doen.

Hij dronk en zei op dankbaren toon:

Dank u wel, dat smaakt . . . . Plotseling stak hij de hand uit, als om het glas aan te geven, maar 't ontviel hem en brak op den rand van zijn ijzeren krib. Hij greep om zich heen in groote benauwdheid; men trachtte hem neer te drukken op zijn kussen; hij sloeg de menschen van zich af en richtte zich op

Hij snakte kreunend naar lucht. De oogen puilden uit de kassen; zijn gelaat, opeens blauwrood, zette op. Hij sloeg met een smak op zijn bed terug en greep wild naar keel en hart. Nog een enkele kreun, een krampachtig trekken met het lichaam, het gelaat en de oogen! . . . Het bloed week snel uit het gezicht, het hoofd viel ter zijde — de strijd was gestreden.

Buiten de zaal werd de dokter door een bediende staande gehouden.

— De soldaat, die bewusteloos binnengebracht en pas bijgekomen was, begon te ijlen, berichtte hij.

— Dat verwondert me niets, merkte de officier van gezondheid van de wacht, die Wongso had verbonden, op — de wond is opengegaan en sterk ontstoken; als de koorts is toegenomen, loopt 't van avond af.

De twee geneesheeren gingen naar den patient. Beiden zagen dadelijk, dat het uitgesproken vermoeden juist was; binnen enkele uren zou ook Wongso niet meer onder de levenden behooren.

— Wel vervloekt! viel de transportdokter uit, — het is om helsch te worden. Dat zal het achtste slachtoffer van deze reis zijn!

— Acht slachtoffers? vroeg zijn collega.

— Ja, acht! . . . acht slachtoffers van een slecht ingericht transport. Acht slachtoffers gestikt door gebrek aan lucht; vergiftigd door bedorven gassen; van binnen en van buiten aangevallen door legio bacillen, die nergens weliger tierplaats vinden, dan in die scheepsziekenruimten; zoo goed als doodgevallen door een meest primitieve, allergebrekkigste inrichting, om zware zieken over te schepen. Acht slachtoffers van onwetendheid, onwil of plichtverzuim . . .

— Wat ben je bitter, wat neèm je de zaken zwaar op. Ik heb bij één transport, onder een geweldigen storm juist een dozijntje rond, overboord gezet. Maar, ik deed er drie dagen over, hernam de ander op stekeligen toon.

— En heb je niets gedaan, om verandering in dien ellendigen toestand te brengen?

— Natuurlijk, meer dan eens. Na elke reis wees mijn radport steeds de vele gebreken dringender aan. En weet je, wat mijn satisfactie was? Dat ik me een oogenblik een Multatuli in 't klein kon voelen, toen de „dirigeerende" tot me zei: „Ik heb weer met genoegen uw rapport gelezen; u schrijft heel aardig; u hebt een goeden stijl." Weet je, wat ik er van denk? Dat 't nog zoo kwaad niet is, als er eenige doodvreters der toekomst tijdig opstappen.

Slot.

Zooals reeds in de schets is aangestipt, er zijn al groote verbeteringen aangebracht, om de ellende, die de zieken moeten doorstaan bij hun transport, te verminderen.

Te verminderen, — niet tot een minimum te herleiden, wat plicht is.

Zoolang er in Indië geen ziekenschepen zijn, zal er veel, even treurig blijven, als 't jaren reeds was, en wat de inscheping, én wat het zee-vervoer, én wat de ontscheping, betreft. In Padang, waar de schepen in de Emmahaven binnenkomen, gaat dit laatste geheel naar wensch.

De zieken gaan van de boot direct in wagons, goed voor hun vervoer ingericht, naar 't hospitaal en naar de bovenlanden, maar dat is een eenig geval. En dat er nu betrekkelijk weinig beri-beri-lijders en gewonden van Atjeh naar Padang worden vervoerd, omdat er minder zijn, zegt natuurlijk niets.

Na Atjeh kwam Lombok, na Lombok Djambi, na Djambi nog wel meer.

Nu reeds is in dit laatste land de beri-beri onder onze troepen uitgebroken.

W. VAN DISSEL

huizen in eigen beheer, van groot volksbelang en die onder goede leiding moet slagen. Doch ook hierbij spreekt gebrek aan voortvarendheid, waar de proef gerustelijk op grooter schaal genomen had kunnen worden.

Dit zijn de voornaamste posten; men zou er bij kunnen voegen het streven om de doktersdjawa te vermeerderen, hun positie te verbeteren, en de poging om goede verloskundige hulp voor de javaansche vrouw te verkrijgen.

De balans helt nog veel naar de andere zijde over, naar men ziet.

Het *Bat. Nbl.* eindigt zijn artikel: „*Van het Oude in het Nieuwe*", met den zeker zeer toepasselijken raad:

Bezit Uw ziel in lijdzaamheid!

Onze arme bruine broeders en zuster hebben dien reeds sedert lang voorbeeldig in toepassing gebracht.

Zou er wel ooit daadwerkelijke belangstelling, — laat staan redding — voor hen komen? De volgende berichten zijn waarlijk niet hoopvol:

Uit Wonogiri, Solo, vernam de *Sem. Ct.*, dat de ellende onder de Inlandsche bevolking groot is, doch dat het bestuur geen hand uitsteekt, om het volk tegemoet te komen. De gronden onder Wonogiri ressorteeren voor het grootste deel onder het gebied van Mangkoenegoro.

en

Uit Djoeana schrijft men aan *De Locomotief*:

„De dessaman klaagt nu van te veel water; het regent hier dan ook haast iederen dag. Hij kan maar niet beginnen met zijn sawah te bewerken, alles staat onder water. De djagoong-aanplant staat momenteel in de verschillende districten goed, en wanneer het overvloedige water niet als spelbreker tusschenbeide komt, belooft het een mooien oogst. Mislukt echter deze aanplant, dat is 't te voorzien, dat de bevolking weer gebrek zal lijden."

En wie zal haar dan de helpende hand reiken?

* * *

Intusschen zit men te Buitenzorg lang niet stil. Met het nieuwe jaar werden door den eersten secretaris van het gouvernement aan de autoriteiten, wien het aangaat, eenige **circulaires** verzonden, welke zeker getuigen van den goeden wil van hooger hand om, eenige reeds sedert lang bestaande gebreken te verbeteren. Uit het Bat.-N. van 2 Jan. nemen wij de volgende over:

Door den minister van koloniën is in herinnering gebracht de door een zijner ambtsvoorgangers aan de indische Regeering gedane aanbeveling om door allen, die door hun voordrachten of beslissingen op de verplaatsing van ambtenaren invloed uitoefenen, dag aan dag de vraag in het oog te doen houden, of de verplaatsing van ambtenaren niet kan worden beperkt.

De minister acht dit van het hoogste belang niet alleen uit een financieel oogpunt, maar ook omdat de belangen van den dienst er in het algemeen niet bij gebaat kunnen zijn, dat landsdienaren, die zich in hun werkkring ingewerkt hebben, telkens vervangen worden door anderen, die voor hun vreemde toestanden komen te staan of althans daarin en in eigenaardige plaatselijke omstandigheden zich niet dadelijk zoo kunnen inleven, als zij, die er reeds geruimen tijd in hebben doorgebracht.

Op last van Zijne Excellentie heb ik de eer het vorenstaande mede te deelen en u te verzoeken met de meeste nauwgezetheid er voor te willen waken en doen waken, dat geen overplaatsing wordt bewerkstelligd of voorgesteld, die niet in alle opzichten op grond van het dienstbelang gevorderd wordt.

en

Het is der Regeering gebleken, dat somtijds inlanders om voorgewende redenen, zoogenaamd op eigen kosten op reis gaan naar Singapore en Sumatra's Oostkust, doch in werkelijkheid daartoe worden gebracht door ronselaars, die hun de reiskosten naar die streken voorschieten, om hen bij aankomst over te halen werkcontracten te teekenen, waarbij het door de contractanten genoten voorschot in handen van den ronselaar komt, die daardoor de voorgeschoten passagekosten met grove winst terug ontvangt.

Ten einde dergelijke praktijken voor den vervolge zooveel doenlijk te voorkomen, heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal, U te verzoeken om, voor zoover daartoe aanleiding bestaat, de ambtenaren in Uw gewest van instructies te voorzien, om de inlandsche bevolking bij elke voorkomende gelegenheid daartegen met nadruk te waarschuwen.

Het is te hopen, dat door de daadwerkelijke toepassing van deze zoo goed bedoelde orders er van af de uitvaardiging voor goed een einde is gekomen aan „*het euvel der onbestendigheid, dat een der grootste plagen van Indië is*", zoowel als aan het op zulk een schandelijke wijze misbruik maken van de goedgeloovigheid der op onze zorgen vertrouwende Inlanders.

Deze beide circulaires waren reeds voorafgegaan door eene niet minder belangrijke, betreffende de **koffiecultuur**, luidende:

Sinds 1896 zijn voor alle afdeelingen en districten op Java, waar de Gouvernementskoffieculouur nog bestaat, cultuurplannen opgemaakt en door de Regeering goedgekeurd, waarbij de verschillende koffieterreinen zijn omschreven en tevens aangegeven is, welke cultuurwijze op elk dier terreinen gevolgd behoort te worden.

De Gouverneur-Generaal verlangt, dat deze cultuurplannen, tot stand gekomen na een uitvoerig plaatselijk onderzoek door den wetenschappelijken adviseur voor de kofficultnur en het hem toegevoegd personeel en in overeenstemming met de inzichten der plaatselijke ambtenaren, thans zorgvuldig worden ten uitvoer gebracht. Zijne Excelentie vertrouwt, dat de residenten en assistenten-resident zich op hun tournées persoonlijk zullen overtuigen, dat de in de cultuurplannen gegeven aanwijzingen en voorschriften naar behooren worden opgevolgd.

Hoewel de cultuurwijze voor de verschillende koffieterreinen bij de cultuurplannen in hoofdzaak is geregeld, is het niet onwaarschijnlijk, dat in de practijk van de koffiecultuur zich meermalen vragen zullen voordoen van wetenschappelijken aard, die bij de cultuurplannen niet voorzien zijn en waaromtrent de residenten of plaatselijke ambtenaren voorlichting zouden willen hebben van bevoegde deskundige zijde.

Te dien einde is bij het besluit van 31 Januari jl. no. 17 voor den duur van het den wetenschappelijken adviseur voor de Gouvernements-koffiecultuur verleend buitenlandsch verlof aan 's Lands plantentuin tijdelijk een onderafdeeling toegevoegd voor onderzoekingen in het belang van de Gouvernements-koffiecultuur onder leiding van Dr. J. G. Kramers, chef der negende afdeeling bij genoemde instelling.

In verband hiermede worden de hoofden van gewestelijk bestuur uitgenoodigd zich met eventueele verzoeken om inlichting in zake het wetenschappelijk gedeelte van de Gouvernements-koffiecultuur voorshands te wenden tot den directeur van 's Lands plantentuin.

Dan volgen eenige hoofdregelen, welke Z. E. gevolgd wenscht te zien, eindigende met:

„De Directeur van Binnenlandsch Bestuur geeft aan 's Lands plantentuin inzage van al, wat met het wetenschappelijk gedeelte van de koffiecultuur in verband staat.

De directeur van 's Lands plantentuin correspondeert rechtstreeks met de residenten nopens het wetenschappelijk gedeelte van de kofficcultuur en zendt afschriften van de door 's Lands plantentuin uitgebrachte adviezen aan den Directeur van Binnenlandsch Bestuur.

Hieruit kan men opmaken, dat het *wetenschappelijke, theoretische* gedeelte van de cultuur wel tot zijn recht zal komen. Maar hoe staat het met het *practische*?

Zooals reeds vroeger in dit Weekblad is betoogd, zal de praktijk eerst naar behooren behartigd worden, wanneer het toezicht niet aan minder in de praktijk geoefenden, zooals de meeste ambtenaren bij het B. B. toch zijn, maar aan deskundigen, aan geroutineerde koffieplanters wordt toevertrouwd, want zij toch hebben door ondervinding geleerd, hoe in de kleinste bijzonderheden, waar dikwijls veel van af hangt, te werk moet worden gegaan.

In de praktijk beslissen de uitkomsten, terwijl in de theorie dikwijls verschil van opvatting kan zijn, zooals al weer opnieuw gebleken is, nu naar het schijnt het rapport, waaraan Dr. Burk en de hem toegevoegde controleurs, Kruseman en Thieme, jaren lang al hun beste krachten hebben besteed. op het laatste oogenblik door anderen voor verandering vatbaar is bevonden.

Hoe hier de vork precies in de steel is, schijnen oningewijden niet te mogen weten. Al weer een van de betreurenswaardige voorbeelden van geheimzinnige behandeling van zaken van openbaar nut.

Ook voor het goed begrijpen van het onderzoek naar het *Pauperisme*, door het B. N. de „*Inquisitie*" genoemd, is een verklarende rondschrijfbrief noodig gebleken. Men schijnt met deze enquête nog niet zoo vlug en goed op te schieten, als toch met het oog op den treurigen toestand, die dringend en spoedig verbetering eischt, gewenscht is.

Als het reeds zoo moeilijk is voor meer en minder blanke broeders om elkaar onderling te begrijpen, hoezeer zijn wij dan geneigd het eens te zijn met den heer Scheltema, die den Engelschen schrijver, Meredith Townsend, gelijk geeft, waar deze in zijn onlangs uitgekomen boek beweert, dat de Westersche en Oostersche volkeren al heel weinig met elkander gemeen hebben, en daarom tot het besluit komt:

„Europa kan geen blijvenden indruk maken op Azië;

de Britsche heerschappij over Indië zal overgaan en geen spoor achterlaten."

Wat natuurlijk om dezelfde redenen van toepassing is op ons en onze koloniën, wanneer wij niet anders gaan voelen en handelen, dan wij tot van toe deden; zoolang wij „fraaie theorieën van naastenliefde verkondigen bij een praktijk van afschuwelijke zelfzucht, gesteund door de macht van den sterkste," zonder eenige neiging tot het leeren begrijpen en waardeeren van de Oostersche beschaving, die in menig opzicht zooveel hooger staat, dan de vaak zoo bekrompen Westsche.

Zou de **kunst**, die zonder woorden spreekt en die een ieder kan leeren verstaan, niet de tolk kunnen worden, die de harten nader tot elkander brengt?

Ons wil het voorkomen, dat tentoonstellingen, zooals o.a. onlangs op initiatief van den heer Jasper te Soerabaja gehouden, daartoe veel kunnen bijdragen en nemen met volle instemming over, hetgeen L , Part. Corr. van de Locomotief, tot besluit van eene korte beschrijving dezer expositie zegt:

„De geheele verzameling maakt ongetwijfeld geen slechten indruk op den bezoeker, de tentoonstelling is een bezoek waard, want er is genoeg voor ieders smaak en liefhebbers van geciseleerd metaalwerk zullen er, even als de voorstanders van individuëele kunst, ruimschoots van hun gading vinden.

Maar wanneer men een vergelijking maakt tusschen de koperen voorwerpen van vroegere jaren en die van den nieuwen tijd, dan kan men niet zeggen, dat de metaalbewerking van den inlander in dien tusschentijd bijster vooruitgegaan is. Sedert werd die kunst zelfs veronachtzaamd en daartoe moet niet weinig bijdragen de omstandigheid, dat in de laatste jaren in Europa veel, tot zelfs sirihtoestellen en kwispedoors toe, geächeveerd wordt. Die artikelen, hoewel imitatie, vinden meer en meer hun weg bij onze bruine broeders en zusters, omdat ze goedkoop zijn, de industrie op dat gebied, de koperbewerking in Indie, lijdt er dus noodwendig onder.

Ze moet derhalve gesteund, er moet naar verbetering en volmaking gestreefd, de belangstelling in dien zoo voornamen tak van industrie moet gaande gehouden worden en dit was het, wat den Heer Jasper, die reeds meer dan eens getoond heeft liefde voor den Javaan en voor land te gevoelen, bewoog om deze expositie te arrangeeren, waarvoor hij zich zoo veel moeite getroostte. Ik wensch hem alle succés toe en, in het onverhoopt geval, dat zijn bemoeiingen weinig of geen effect sorteeren, dan draagt hij toch de overtuiging in zich van het goede gewild en getracht te hebben voor het welzijn van een groot deel der inlandsche werklieden en industriëelen in het algemeen, maar in 't bijzonder voor een belangrijk onderdeel van de kunstnijverheid in deze gewesten."

Ook onze Vereeniging hoopt van den door heer Jasper verrichten arbeid partij te trekken. De 5de Commissie (Kunstnijverheid) heeft zich beijverd om eenige der tentoongestelde voorwerpen en ook afbeeldingen hier ter expositie te krijgen.

Uit West-Indië.

Naar aanleiding der belofte in ons vorig nummer gedaan, laten wij hier volgen hetgeen „*Onze West*" bij het einde van het jaar 1901 over den staat van zaken in die Kolonie heeft gezegd:

„Er behoort moed toe, om ondanks de vele teleurstellingen, die ook het afgeloopen jaar weder ons deel waren, met vertrouwen de toekomst te gemoet te blijven zien.

Men vraagt zich soms af: gaat de kolonie vooruit of achteruit?

En toch, wanneer men zich losmaakt van den indruk van het oogenblik — die bij den weinig schitterenden algemeenen toestand niet gunstig kan zijn — dan komt men tot de conclusie, dat de kolonie wel is waar in een crisis verkeert, doch dat op rationeele gronden aan hare toekomst niet getwijfeld mag worden.

De factoren, die hare ontwikkeling verzekeren, zijn er, en al moet die ontwikkeling gepaard gaan met schier onoverkomelijke bezwaren en tallooze teleurstellingen, zij kan niet uitblijven.

* * *

Een zeer verdienstelijk ingezetene, die het afgeloopen jaar de kolonie verliet, de heer van Esveld, directeur-president der Surinaamsche Bank, van wien niemand beweren, zal dat hij niet „au courant des faits" is, schetste in een afscheidsspeech in enkele trekken de ontwikkeling der kolonie, zooals hij die in 19 jaren tijds had kunnen gadeslaan. Wat hij zeide — wij namen de bedoelde speech destijds in extenso op — was treffend juist. Ook hij, die uit den aard zijner betrekking in de gelegenheid was mede achter de schermen te zien, maakt zich niets bezorgd voor de toekomst van Suriname.

En inderdaad, hoe kan het anders?

De landbouw gaat langzaam, maar zeker vooruit, terwijl verschillende proeven met nieuwe cultures worden genomen. De exploitatie onzer binnenlanden wacht op verkeersmiddelen, om in letterlijken en figuurlijken zin goudmijnen op te leveren.

Waar wij spraken van teleurstellingen, doelden wij in de eerste plaats op het voortdurend gebrek aan verkeers-middelen met de binnenlanden. Men ziet algemeen in, dat waar de rivieren niet hoog op te bevaren zijn door de watervallen, spoorwegen onmisbaar zijn. Zonder spoorwegen kan geen behoorlijke exploitatie plaats vinden.

De goudindusirie kon zich twintig jaren lang staande houden onder de tegenwoordige toestanden, daar het transport van het product geene onoverkomelijke bezwaren opleverde.

Van exploitatie echter van een product als kaolien, (dat in breede lagen op zeer vele plaatsen in het binnenland wordt aangetroffen) kan geen sprake zijn, wegens de moeielijkheid van transport. Men heeft placers waar kaolien in groote hoeveelheden bij het bewerken van den grond bloot gekomen is. Men denkt er echter niet aan, het kostbaar materiaal te verzamelen, omdat men geen middel heeft het naar de stad te vervoeren.

De balata-industrie (die bij de toenemende toepassing van balata voor industrieele doeleinden een schoone toekomst te gemoet gaat) heeft eveneens spoorwegen noodig voor transport, nu de gemakkelijk bereikbare bosschen uitgeput raken en men diep binnenwaarts moet trekken, om balata-boomen in exploitabele hoeveelheid te vinden. Over de watervallen kunnen slechts zeer kleine booten vervoerd worden, die weinig geschikt zijn voor het overbrengen van balata.

En ook voor de goud-industrie zijn de toestanden gewijzigd. Ook zij moet kwijnen, zonder betere verkeersmiddelen. Dat de verschillende ondernemingen, die kwarts-installaties oprichten, het afgeloopen jaar nog niet gereed kwamen, was grootendeels oorzaak van de enorme moeilijkheid om de machineriën op te brengen. Dat een zoo rijk placer als de „Cie des mines d'or" in Lawa, op zeer primitieve wijze moet werken, is omdat de noodige machineriën voor een krachtiger exploitatie niet in kano's over watervallen kunnen worden vervoerd.

Dit is voldoende om te doen uitkomen, dat het niet vorderen van het tramwegvraagstuk een teleurstelling was, die diep gevoeld werd.

Nu vernemen wij van bevoegde zijde, dat de Mij. „Suriname" definitief de tramconcessie heeft aangevraagd. Als zij nu maar tevens de bewijzen overlegt, dat zij in staat is het plan ten uitvoer te brengen, anders vreezen wij, dat de „lange lijdensgeschiedenis" nog niet ten einde is. Wij hopen, dat Bestuur en Regeering nauwgezet zullen overwegen, wat in deze moeilijke quaestie de belangen der kolonie vorderen.

Voor een behoorlijke ontginning onzer binnenlanden is echter meer noodig, dan een spoorlijn naar de Lawa. Ook andere punten moeten verbonden worden. Dan eerst zal zich op allerlei gebied een bedrijvigheid kunnen ontwikkelen, welke onmogelijk schijnt, zoo lang het gaan naar de binnenlanden avontuurlijke tochten vordert, meer geschikt voor de verhalen van Jules Verne, dan om den moed en de energie van de tochtgenooten aan te wakkeren.

De goudproductie was het afgeloopen jaar alles behalve schitterend; vermoedelijk ongeveer 740 K.G., 100 K.G. minder, dan in 1900. Wij zouden hier in wijdloopige beschouwingen kunnen treden omtrent de oorzaken daarvan, edoch zullen dit, met het oog op de beperkte ruimte, tot eene nadere gelegenheid uitstellen. Op één punt vestigen wij echter weder de aandacht, nl. het gebrek aan technisch personeel. Enorme sommen worden verspeeld door ondeskundige leiding. Men moet zich verwonderen, dat de gevolgen daarvan zich nog niet erger hebben doen gevoelen. Afgescheiden daarvan heeft men nog speculanten, die kapitaal bijeen weten te brengen voor exploitatie van terreinen, waarvan de onwaarde bekend is.

Wij hebben het schouwspel gehad van een onderneming, die kostbare machinerieën liet vervoeren naar een meer dan waarschijnlijk volkomen waardeloos terrein.

Van hoe onberekenbaar nadeel dit een en ander is voor de kolonie, behoeft niet gezegd.

Wij achten in verband met deze feiten, die toch het Bestuur niet geheel onbekend kunnen zijn, onverantwoordelijk, dat in een kolonie, welke voor een groot deel drijft op de goud-industrie, niet één technisch ambtenaar is aangesteld, die het Gouvernement en het publiek betrouwbare inlichtingen zou kunnen verschaffen. Die misplaatste zuinigheid zal, vreezen wij, de kolonie duur te staan komen.

Eenige nieuwe maatschappijen kwamen het afgeloopen jaar tot stand, anderen gingen in handen van derden over. De Coloniale Industrielle van Brussel, en mede de Banque Coloniale de Belgique, vestigden een branche te Amsterdam, speciaal met het oog op ondernemingen in West-Indië.

De aandacht was dit jaar bijzonder gevestigd op kwarts-exploitatie. Op eenige ondernemingen is men bezig met het opzetten van installaties voor kwartsvermaling. Feitelijke exploitatie op eenigszins groote schaal vond echter nog niet plaats. De prospectieresultaten echter zijn gunstig. Een deskundige, die hier een kijkje nam, deelde ons mede, dat z. i. het developpeeren van kwartsriffen krachtig ter hand moet worden genomen, om niet gevaar te loopen, dat eenigen tijd na de voltooiing der stampmolens het werk stagnatie ondervindt door gebrek aan gereed liggend kwarts.

De Marowijne Co., die nog niet definitief de exploitatie heeft aangevat, blijft de beste verwachtingen koesteren. Over een maand verwacht men weder een zeilschip met machineriën uit Noord-Amerika, o. a. een locomotief met wagens en de noodige rails, om het enkel-spoor op dit placer tot een dubbel-spoor uit te breiden, helgeen noodig is gebleken voor de exploitatie. Is in de gebleken leemten in de inrichtingen op het placer voorzien, dan hoopt men in 1902 de exploitatie aan te vatten. Deze grootsche onderneming geeft wel bewijs van vertrouwen in den rijkdom van onzen bodem. Men beweert, dat reeds een half millioen besteed is aan de inrichting van het placer.

De Mij. Suriname had ook het afgeloopen jaar weinig succes. Op placer l'Union, waar de continuïteit van een of meer riffen zou worden onderzocht, heeft men de gemaakte mijngangen wegens grondwater verlaten, met de bedoeling echter op andere punten het kwarts-onderzoek te hervatten. Voorloopig wordt er alluviaal goud gewasschen. In de rivier Suriname werd de bodem van Berg en Dal tot Boschland onderzocht met het oog op exploitatie. Ook dit onderzoek leverde teleurstellende resultaten, terwijl de toepassing van bagger-exploitatie in de Locuskreek (waar het onderzoek naar goud wèl gunstige resultaten had geleverd) naar 't schijnt niet zal plaats vinden, wegens de voor dien arbeid minder gunstige natuurlijke ligging der kreek. Verder ging de maatschappij enkele transacties aan op 't gebied der balata-industrie, doch deze waren van weinig belangrijken aard.

Intusschen mag hier de hoop worden uitgesproken, dat de maatschappij de verschillende terreinen, welke zij krachtens haar voorkeursrecht heeft aangevraagd, weldra in exploitatie zal brengen, of, zoo niet, aan anderen de gelegenheid daartoe niet langer zal benemen.

Het procédé Stoop-de-Gelder, waarvan de uitvinders, alsmede de ingenieûren, die in Europa hun meening daarover, te kennen gaven, groote verwachtingen koesterden, is gebleken in de praktijk een failure te zijn, weder een van de teleurstellingen van het afgeloopen jaar.

* * *

Vermeld moet hier nog worden, dat door nieuwe vondsen in Lawa de groote rijkdom van het stroomgebied der Lawa opnieuw gebleken is, ditmaal aan den Franschen kant der rivier. Tijdens het bekende Lawa-grensgeschil bleek echter, dat ook aan de Hollandsche zijde der Lawa fabuleuse rijkdommen in den bodem verborgen zijn. Toch is dit gebied nog grootendeels voor ons terra incognita en de reden daarvan is alweder het gebrek aan middelen, om die landstreek gemakkelijk te bereiken.

* * *

De landbouw, wij zeiden het reeds, bleef zich gestadig ontwikkelen. Alleen de koffiecultuur verviel zoo mogelijk in nog grooter discrediet en wordt zooals overal geleidelijk vervangen door cacao.

Ons hoofd stapel-product, de cacao, leverde het afgeloopen jaar maar een middelmatig product. De uitvoer was iets meer dan 3 milioen kilogram, terwijl de uitvoer in 1900 iets minder dan 3 milioen K.G. was.

Eigenaardig is daarbij, dat Beneden Commewijne, zonder twijfel het meest bloeiend district in de kolonie, in productie achteruitging (het minst gunstig was de toestand aan den rechteroever) terwijl Saramacca, eertijds zoo droevig in verval, langzaam vooruitging, en ook Nickerie, waar eenige jaren geleden de droogte onherstelbare verwoestingen scheen te hebben aangericht, een vrij goed figuur maakte.

Het seizoen was de laatste maanden gunstig. De kleine regentijd viel, voor 't eerst na verscheidene jaren, weder op tijd in. De gunstige invloed daarvan liet zich over de geheele kolonie gevoelen. Zonder uitzondering zijn dan ook nu overal de vooruitzichten zeer gunstig. Wij hebben er eenigen moed op, dat 1902 een beter jaar zal worden. ook omdat het ons wil voorkomen, dat aan de cultuur langzamerhand meer zorg besteed wordt. Werden eenige jaren geleden algemeen verbeteringen ingevoerd, wat betreft de afwerking van 't product, de meerdere zorg strekt zich nu ook uit tot de velden, waarvan wij ons de gunstigste resultaten voorstellen.

Inzonderheid een heugelijk verschijnsel is, dat dit jaar, althans de principieele bezwaren, welke velen vroeger tegen wetenschappelijke voorlichting hadden, overwonnen zijn. Het nut is erkend van wetenschappelijke voorlichting en het besluit genomen tot de oprichting van een proefstation. Dat men nu ook niet drale het besluit uit te voeren! Want het is nog maar weinige maanden geleden, dat men op gevoelige wijze herinnerd werd aan het bestaan van ziekten, die krachtig bestreden moeten worden. Het versteenen en zwart worden der cacao eischte de laatste maanden op vele plantages 25 pct. en meer van het product, dat aan de boomen hing.

De marktprijs (in de kolonie) van cacao bleef constant boven 70 cent per K.G., wat zeer bevredigend mag worden genoemd. (*Vervolg in het Bijblad.*)

Abonnement voor niet-leden.

Ondergeteekende verklaart zich te abonneeren op het Koloniaal Weekblad orgaan der Vereeniging „OOST en WEST" à f 2.— per jaar.

Naam: *Woonplaats:*

Verzoeke dit biljet na invulling uitteknippen en aan de Uitgevers van dit blad, Haagpoort 4, den Haag te zenden.

Inteekenbillet voor niet-leden.

Ondergeteekende
wenscht *Donateur-trice / Lid* *te worden van de Vereeniging „Oost* en West" *tegen betaling eener jaarlijksche contributie van f* *of door eene gift in eens van f*

H[illegible]ekening en volledig duidelijk adres.

den

NB. Contributie van f 5 of gift in eens van f 100 voor **Donateurs.**
Voor **Leden** contributie tot een minimum van f 1.— 's jaars.
Om 't orgaan te ontvangen moet men minstens f 1.50 's jaars betalen.
Doorslaan wat men niet wil.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad
VAN
HET KOLONIAAL WEEKBLAD
Vrijdag 7 Februari 1902.

Soerabaja's Oost- en Westgat.

In n°. 32 van 16 Januari j.l., waarin wij de havenplannen van Soerabaja bespraken en daarbij melding maakten van hetgeen door den Vice-Admiraal N. Mac. Leod was gezegd, behielden wij ons een oordeel voor over diens beschouwingen en over zijn plan, om het Oostgat van Straat-Madura af te sluiten, totdat het gedrukte verslag van de Openbare Vergadering van „Moederland en Koloniën" ons zekerder gegevens zou hebben geleverd.

Nu hebben wij echter vernomen, dat er ditmaal van het in genoemde vergadering verhandelde geen verslag zal verschijnen, maar dat wel het door den heer Gerlings aangevoerde, te zamen met de beschouwingen over het wenschelijke van den havenbouw, afzonderlijk zal worden uitgegeven.

Wij kunnen niet anders, dan dit betreuren. Wij hadden van den aanvang af, die gansche quaestie liever behandeld gezien in het Koninklijk Instituut van Ingenieurs of in de Nederlandsche afdeeling der Mij. van Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië, die in haar orgaan, „de Indische Mercuur", gelegenheid zou hebben gehad alles bij elkander te doen publiceeren en te brengen onder een zeer ruimen kring van lezers Nu dit echter niet zóo heeft mogen zijn, meenen wij een goed werk te doen door, daartoe aangezocht, in ons weekblad de verdienstelijke studie van den heer M. L. op te nemen.

Wij zijn vooral van die meening, omdat a.s. dinsdag 11 Februari in het Konínkl. Inst. van Ingenieurs, de aanslibbing van het Westelijke en van het Oostelijke vaarwater van Soerabaja op nieuw zal worden besproken door het lid Ph W. van der Sleyden, oud-minister van Waterstaat, en zulks, naar wij meenen, in verband met eene voordracht door den oud-directeur van B. O. W. in Nederlandsch-Indië, de Meijier, eenigen tijd geleden gehouden in de O.-Indische Afdeeling van het Instituut. Wij vinden het gewenscht, dat alles, wat door deskundigen in deze belangrijke quaestie is in het midden gebracht, bij eene beoordeeling daarvan, met elkaar kunne worden vergeleken.

Hier volgt dus hetgeen door den heer M. L. in de bijeenkomst van M. K. werd gezegd:

De toegang tot de voor Soerabaja ontworpen Haven.

Het is mij voorgekomen, dat de ontwerper, de ingenieur de Jongh, bij zijn plan te weinig rekening heeft gehouden met de enorme aanslibbing van de kust, met het steeds nauwer worden van het vaarwater in dit nauwste gedeelte van straat Madoera, ten noorden en noordoosten van Soerabaja. Hij schijnt deze aanslibbing bijna uitsluitend toe te schrijven aan den afvoer van vaste stoffen door de Kali-maas en de Pegirian, en hoopt, dat dit kwaad overwonnen zal zijn, wanneer, door middel van sluizen, de water- en dus ook slib-afvoer van deze rivier-armen tot een minimum is beperkt. Ik geloof daarentegen, dat de Kali-maas en de Pegirian niet zóóveel tot de vernauwing van het vaarwater bijdragen als de ontwerper meent, en dat deze voor een groot deel is toe te schrijven aan eene oorzaak, die niet zoo gemakkelijk is weg te nemen.

Wanneer men de opnamen van de vaarwaters van Soerabaja, door den luitenant ter zee M. H. Jansen, van 1843 tot 1846, vergelijkt met die van het jaar 1900, dan is het niet te ontkennen, dat aan de monden van de Kali-maas en de Pegirian een belangrijke aanslibbing heeft plaats gehad, al is het duidelijk, dat de aanwinst van grond voor een groot deel moet toegeschreven worden aan de werken van het Marine-établissement. Zonder deze toch, zou er geen reden zijn, waarom de hoogwaterlijn het rechte verloop, dat zij in 1843 had, niet had behouden, terwijl zij tegenwoordig een uit-stekenden hoek vormt. Maar nu is het opmerkelijk, dat zelfs thans nog, tusschen de beide armen, drassig terrein is, en dat ook bewesten de Kali-maas niets dan schorren gevonden worden, terwijl daarentegen aan den oostkant, tot aan het oostelijke strand toe, het terrein betrekkelijk hoog is, met verscheidene desa's er op en met wegen doorsneden. Dit is blijkbaar heel andere grond, dan die uit de Pegirian afkomstig is. Kwam hij uit deze rivier, dan zou er ook aan de westkant zoo'n droog terrein moeten zijn, in plaats van moeras en schorren. Waar komt nu al de grond vandaan, die van dezen heelen noordoosthoek, oorspronkelijk de delta van de Brantas, zooals die op oude kaarten, omstreeks 1680, geteekend werd als uit eilanden bestaande, een vasten hoek van land heeft gemaakt?

Natuurlijk vooreerst uit de Brantas zelve, maar ook naar mijne overtuiging, door opslibbing, van om de oost, uit zee. Hierover zal ik straks spreken, maar ik begin met op te merken, dat, al sluit men de Kali-maas en Pegirian geheel af, dan moet toch het slibhoudende water, dat zij afvoerden, langs een anderen weg naar zee, dat wil zeggen, dat de Porrong dan zooveel meer moet afvoeren, en het verschil zal alleen zijn, dat de meerdere slib, voor een gedeelte, aanvankelijk meer om de oost wordt neergezet, voor een ander gedeelte door den vloedstroom toch naar het nauw van Soerabaja wordt gebracht en eindelijk, langzamerhand, door loswerken en opslibben, misschien in even ruime mate tot de vernauwing bijdraagt, als toen zij door de Kalimaas en Pegirian werd afgevoerd.

De heer de Jongh stelt zich dit blijkbaar zóó niet voor, want hij zegt, reeds in den aanvang zijner nota bij zijn voorloopig ontwerp, „dat de Solo- en Brantasrivieren weldra haar slib niet langer afzetten zullen, „*waar het slechts schade kan veroorzaken*". Is dit juist gezegd ten opzichte der Solo-rivier, wanneer die hare uitmonding zal hebben bij Sidajoe-lawas, op 40 K.M. *bewesten* Oedjong Pangka in de ruime zee; van de Brantas kan, naar mijne overtuiging niet beweerd worden, dat zij onschadelijk is gemaakt, wanneer al haar water aan de kust bij Sidho-ardjo in zee loopt, op de bank van het Oostgat.

Nog anderen schijnen in de meening te verkeeren, dat men *alleen* met den slib-afvoer van de Kali-maas rekening behoeft te houden, althans de Ingenieur Pennink, die in eene bij de havencommissie ingediende nota eene wijziging voorstelde, schreef daarin: „dat een door hem voorgestelde havenmond (niet) in veel ongunstiger omstandigheden voor aanslibbing zou verkeeren, daar de afvoer van vaste stoffen door *de Kali-maas*, na de voltooiing der sluiswerken van Goebeng en Goenong-Sari, niet van groote beteekenis zal zijn". (blz. 42).

Hier tegenover staat echter, dat de Commissie voor de Solo-vallei op blz. 304 van haar rapport schrijft: „de plaatselijke neerzetting, waargenomen bewesten de Kalimas en Pegirian, behoeft niet enkel aan den rechtstreekschen aanvoer van deze rivieren te worden toegeschreven" en ook het Lid dier Commissie, M. de Meijier, wiens opinie in eenige andere opzichten van die der meerderheid afweek, zegt op blz. 320 nagenoeg hetzelfde. Ik geloof dus met mijne bewering in goed gezelschap te zijn.

Er is in het Rijksarchief eene manuscript-kaart van het jaar 1683. Volgens deze zou in dat jaar de afstand tusschen de hoogwater-lijnen bij Soerabaja en daartegenover op Madoera ongeveer een Duitsche mijl zijn geweest. De Solorivier-Commissie merkte intusschen op, dat de schaal op die kaart niet goed is aangegeven, en niet ongeveer een 500.000ste, maar circa 1 : 300.000 moet zijn. Volgens die verbeterde schaal was dan de afstand ongeveer 4500 meters; in 1900 was zij 2900 meters. Eene vernauwing dus van ruim 7 meters per jaar, die, omdat de kust van Madoera steil is, bijna geheel aan de zuidzijde plaats vond.

Ofschoon die oude kaarten niet zeer nauwkeurig waren, kan men toch nog wel wat meer gegevens er uit putten. Meet men bij voorbeeld op kaarten van 1680 en 1780 den afstand van het oude fort, dat gebouwd was op de plaats waar Troenâ Djâjâ zijn voornaamste versterking had, tot het strand in noordelijke richting (de Kali-maas liep toen veel westelijker in de straat uit), dan vindt men daarvoor in 1680, 2466 meters, en in 1780, 2860 meters, terwijl in 1900 de afstand van den Grootenboom, die, n. b. op de plaats staat, waar vroeger dat fort was, tot den tegenwoordigen mond der Kali-maas, (ook noord op), 3900 M. bedraagt. Het verschil der beide eerste afstanden geeft een vooruitschuiving der kustlijn van 4 M., dat van den beide laatste van 9,6 M., en dat van de eerste en laatste van 6.5 M. per jaar.

De noordelijke grens van de Chineesche kamp lag in 1780 3108 M. van de monding van de Kalimaas, in 1900 4800 M. Dit is ook een verschil van ± 7 M. per jaar.

Nieuwe kaarten geven meer betrouwbare gegevens, maar toonen geen *mindere* aangroeiing der kust aan, Van 1843 tot 1900 schoof de laagwaterlijn bij de Pegirian 620 M. (d. i. 11 M. per jaar) en bewesten de Kalimaas, tegenover Kamal, 740 M. (d. i. 13 M. per jaar) vooruit. Ik merk op, dat in het eerste geval sprake was van de *hoog*waterlijn, en nu van de *laag*waterlijn, en dat eene verplaatsing van de eerste met 7, en van de laatste met 12 meters, zeer goed kunnen samengaan. Inderdaad verplaatste sedert 1843 de hoogwaterlijn, op eenige honderden meters bewesten de Kali-maas, zich zeer weinig. Daarentegen had op de hoogte van het Marine-établissement, dat met de hoofden van het Bassin als slibvanger werkte, eene bepaalde landaanwinning plaats, en ging de hoogwaterlijn in denzelfden tijd 1200 meters, dat is gemiddeld 21 meters per jaar, vooruit! Zullen nu de werken van de spoorweghaven een dergelijk gevolg *niet* hebben? En heeft men zich rekenschap gegeven van het enorme baggerwerk, dat vereischt zal worden, om den toegang tot de haven te behouden, gesteld eens, dat dit het eenigste bezwaar was?

Het is niet alleen aan de kusten, in de *breedte*, maar ook in de *diepte*, op den bodem van het vaarwater, dat vaste stoffen worden neergezet. Wanneer men op de kaart van de opname der reede van Soerabaja, van het jaar 1900, eene calque legt van de opname van 1843, dan is het belangwekkend, om de verschillen te zien van de dieptecijfers van die beide jaren, op dezelfde plaatsen, b. v. b. een diepte van 54 voet op een punt, waar in 1900 droog land was. Nog duidelijker ziet men ze op de profielen, dwarsdoorsneden over het vaarwater, op de hoogte der monding van de Pegirian, van het Bassin, en van Kamal, van 1843, 1886 en 1900.

Deze profielen toonen een zeer belangrijke verkleining van het vaarwater aan. Opmerkelijk is daarbij, dat de grootste diepte, van 17 à 19 meters, vrij wel behouden is gebleven, hoewel in eene steeds nauwer wordende geul. Dit bewijst, dat er steeds een vrij krachtige stroom is geweest, maar toch niet krachtig genoeg. om te beletten, dat ter zijde van de diepste geul steeds meer grond werd afgezet. Die grootste diepte komt aardig overeen met de meening van den heer de Jongh en anderen, dat op ongeveer 20 meter beneden laagwater een *vaste* zeebodem wordt aangetroffen. Was de modder nu maar zacht genoeg, en de stroom sterk genoeg om dien vasten bodem schoon te spoelen!

De voortdurende neerzetting in het Oostgat is zeer groot. De Solorivier-commissie berekende, dat zij van 1847 tot 1898, gemiddeld 7½ millioen kubiekmeter per jaar heeft bedragen, hetgeen gelijk staat met eene verondieping, over de geheele oppervlakte van den bodem, van één voet in 21 à 22 jaar. Die stoffen, zegt men, kunnen niet van de Brantas alleen afkomstig zijn, want 7½ millioen M^3 is eenige malen meer dan deze rivier in een jaar afvoert. Op grond daarvan neemt de Commissie (bl. 306) aan, dat ook slib van de Solo-rivier (door den ebstroom dus) naar het Oostgat gevoerd wordt. De heer de Meijier onderstelt hiervoor een onderzeesche neer, van het westen naar het oosten. Dit zijn evenwel maar hypothesen: de proefondervindelijke bewijzen ontbreken. Wel toont men aan, dat er *zand*, dat alleen door de Brantas afgevoerd kan zijn, in het *Westgat* terecht komt, hetgeen zeer aannemelijk is, maar het omgekeerde blijkt uit niets.

Dat er een overheerschende beweging van water, met de daarin zwevende stoffen, van het *oosten naar het westen*, moet plaats hebben, is duidelijk. Vooreerst loopt de vloedgolf, de groote vloedgolf der aarde, van het oosten naar het westen, dus recht straat Madoera in, nadat zij over een afstand van 250 à 300 geografische mijlen nagenoeg niet door land onderbroken is geweest; deze golfbeweging heeft dus haar volle kracht en wordt nu in den trechter voor het Oostgat samengeperst, daardoor een sterken stroom veroorzakende. In den oostmoeson wordt deze stroom nog versterkt door een dikwijls krachtig doorstaande zuidoostenwind, die ook juist op het nauw gericht is. Het is duidelijk, dat de oorzaken, die stroom in *tegengestelde* richting teweegbrengen, minder krachtig zijn. [1])

Nu loopen aan de kust van Java, in straat Madoera nog vele riviertjes uit. Wie wel eens op de reede van Pasoeroean geweest is, weet bijvoorbeeld, wat een enorme bank daar voor de rivier ligt. Een gedeelte van de aldus van Oost-Java in zee gestorte slib zal zwevend blijven en naar het Oostgat worden vervoerd. een ander gedeelte zal eerder afgezet worden, maar kan later, bij harden wind en daardoor ontstane hoogere zee, weer losgewoeld en verder westwaarts verplaatst worden. Dit laatste is geenszins denkbeeldig. Het is toch bekend, dat bij golfslag het water tot op vrij groote diepte in beweging is en daar arbeid uitoefent. Die diepte hangt af van de hoogte der golven en is dus niet door eene bepaalde grens aan te geven. De waarnemingen hiervan loopen zeer uiteen.

[1]) De Solorivier-Commissie heeft ook uit stroomwaarnemingen opgemaakt, dat in het Westgat de stroom in noordelijke richting de overheerschende is, wat met het bovenstaande overeenkomt.

Zoo vindt men bijvoorbeeld op den rand van het Kaapsche rif, op 120 vaam diepte, een verhoogde zee, bij harden wind natuurlijk: en op de bank van Newfoundland bemerkt men, dat op 80 meter diepte, de golven zich niet meer vrij ontwikkelen kunnen, m. a. w., dat de beweging van het water den bodem raakt. Maar in beide gevallen heeft men met Oceaangolven te doen: in straat Madoera hebben zij zeker altijd bescheidener afmetingen.

In het merkwaardige werk van Allessandro Cialdi, „Sul moto ondoso del mare", een verzameling van duizenden waarnemingen betreffende de beweging van het zeewater, worden vele bewijzen vermeld van hetgeen de golfbeweging op den bodem der zee kan verrichten. Zoo bijvoorbeeld, dat een schip, op de oostkust van Engeland gezonken in 24 M. diepte, dáár in stukken brak, die met stormweer op het strand terecht kwamen. Of van het Engelsche fregat Thetis, dat in 1830 bij kaap Frio in 22 M. zonk en een jaar later, toen men met duikerklokken ging zoeken naar een waarde van 800.000 dollars aan zilver, die er in was, aan stukken gebroken gevonden werd, met stukken steen op het wrak, terwijl het zilver overal verspreid lag.

Maar, wanneer we ons nu maar bepalen tot de waarnemingen betreffende golven van 2 M. hoogte, die toch in straat Madoera wel dikwijls zullen voorkomen, dan vinden we vermeld. dat de beweging daarvan zich tot een diepte van 30 Meters deed gevoelen. Ik neem aan, dat op die diepte de werking gering is, maar om slib in beweging te brengen, is ook niet veel kracht noodig.

In het midden van straat Madoera, benoorden Panaroekan, staat 45 vaam water, vandaar neemt de diepte, zoowel naar het westen als naar de kusten, geregeld af. De lijn van 30 meter diepte ligt bij Panaroekan vlak bij den wal, maar verwijdert zich vandaar, westwaarts opgaande, steeds meer en meer van de kust, zoodat de strook van minder dan 30 meter diepte, waar dus, door golven van 2 meter hoogte en minder, slib in beweging kan worden gebracht, bij Pasoeroean 15 à 16 kilometers breed is. De grond is in de heele straat modder, of modder en zand. Het komt mij dus voor, dat er genoeg slib opgewoeld en meegenomen kan worden, om de voortdurende vulling van het Oostgat te verklaren, zonder de Brantas als éénige oorzaak daarvan aan te nemen en dat het dus een ijdele hoop is, dat men, door welke kunstmiddelen dan ook, de aan- en opslibbing zal kunnen doen ophouden.

Door den heer *de Meyier* wordt beweerd (op bl. 314 van het verslag der Solo-rivier-commissie, punt XI.), dat bij Soerabaja de diepte dezelfde is, als honderden jaren geleden. Men zou hieruit oppervlakkig de gevolgtrekking kunnen maken, dat de stroom, ondanks de aanslibbing, voor het behoud van de diepte zorgt en men dus niet bevreesd behoeft te zijn, dat men mettertijd niet meer in de haven zal kunnen komen. Maar twijfel aan de juistheid der bewering schijnt geoorloofd, want op eene kaart van omstreeks 1680 (in het Rijks-archief, No. 1279) vindt men in de geul benoorden den hoek van Soerabaja 12 vaam, zelfs op éene plaats 13 vaam diepte vermeld, dus 72 en 78 Rijnlandsche voeten, terwijl tegenwoordig de diepte maar op een enkel plekje 65 voeten van 30 c. M., op meerdere plaatsen 60 voet is. Heeft nu die diepte van 72 en 78 voet werkelijk bestaan — er schijnt geen reden te zijn om daaraan sterk te twijfelen — dan kan men tot eene verondieping van 22.5 M. tot 18, of van 24.2 tot 19.5 M. in 220 jaar, dat is ongeveer 2 centimeters per jaar, besluiten. Dit verschilt wel veel van de, op veel nauwkeuriger gegevens gegronde berekening van de Commissie, dat de gemiddelde verondieping in 21 jaar één voet bedraagt, maar toch niet zóóveel, om niet te gelooven, dat het nauw van Soerabaja vroeger werkelijk dieper was.

Deze verondieping schijnt oppervlakkig niet erg verontrustend, want als het zoo voortgaat, zal het nog minstens 450 jaar duren, eer de diepte in de geul tot 30 voet is verminderd, en zelfs dan, is zij voor zeer groote schepen bevaarbaar.

Maar de zaak krijgt een ander aanzien, wanneer men niet alleen de diepte, maar ook de *breedte* van de geul in aanmerking neemt. Laat ons aannemen, dat de grenzen van de bevaarbare geul gevonden worden op 8 M. diepte, dan blijkt uit de profielen, dat de breedte van die geul bedroeg:

op de hoogte van de Pegirian, in 1843: 2150, in 1886: 1420, in 1900: 1230 M.,

op de hoogte van het Bassin, in 1843: 2190, in 1886: 1400, in 1900: 1260 M., en

op de hoogte van Kamal, in 1843: 2220, in 1900: 1680 M.

Uit deze cijfers is de gevolgtrekking te maken, dat misschien over 95, maar misschien ook over 73 jaar, de doorgang gesloten zou kunnen zijn.

Ik heb nog eene andere berekening gemaakt, namelijk van den *inhoud* der profielen beneden 8 M. diepte.

Daaruit blijkt dat, wanneer de aanvulling voortgaat in dezelfde reden als van 1843 tot 1900, het profiel, dat ik „Kamal" genoemd heb, over 40 jaar tot op de diepte van 8 M. gevuld zal zijn,

het profiel „Bassin", over 55 jaar,
„ „ „Pegirian", over 81 jaar,
„ „ 1400 M. beoosten het bassin, over 104 jaar,
„ „ 2400 „ „ „ „ „ 257 „
„ „ 3400 „ „ „ „ „ 85 „
„ „ 4400 „ „ „ „ „ 83 „.

Men zal dus moeten baggeren, om dit te beletten en de vraag is, of het voordeel van de haven de kosten van het baggeren waard is. Aan eene berekening van die kosten zal ik mij niet wagen, maar ik heb getracht eenige cijfers te verkrijgen, die eenig denkbeeld van den te verrichten arbeid kunnen geven.

Al datgene, wat gerekend kan worden tot den *aanleg van de haven* te behooren, laat ik buiten beschouwing. Ik bemoei mij alleen met den *toegang* tot de haven en het onderhouden dáárvan. Ik onderstel dus, dat de haven gemaakt is, op de door den ontwerper aangegeven plaats. Nu moet natuurlijk de kuststrook, van de Kali-maas tot aan het begin van het Oostgat, over een lengte van 4½ kilomer, in den op het oogenblik van gereedheid bestaanden toestand worden onderhouden, dat de aanslibbing daar weggenomen moet worden. Onderstellende, dat men laat zitten, wat dieper ligt dan 8 M. onder laag water dan zou jaarlijks ongeveer $4500 \times 8 \times 6.6 = 237.600$ M^3 moeten weggebaggerd worden. De hier aangenomen jaarlijksche aanslibbing van 6.6 M. blijkt uit de profielen, ten oosten van de Pegirian, die geteekend konden worden met behulp van kaarten op kleine schaal; zij kunnen minder nauwkeurig zijn, dan de drie westelijkste, maar het getal van 6.6 komt toch zeer aannemelijk voor, daar we straks reeds een gemiddelden aanwas van de kust gevonden hebben, die hiermede niet veel verschilt.

Deze oostelijke profielen zijn interessant, omdat ze doen zien, hoe, ook ver van de Kali-maas en Pegirian, dus onafhankelijk daarvan, de diepte steeds afgenomen en de geul nauwer geworden is.

Ter bevordering van de scheepvaartbeweging zal het verder wel gewenscht geacht worden, dat de meeste schepen niet op hoogwater behoeven te wachten, om het Oostgat uit of in te gaan. Ik stel mij dus voor, dat men daarin een vaargeul wil hebben van minstens 6 meter (20 voet) diepte bij laag water. Als die geul, bij voorbeeld, 500 meter breed zal zijn, en men maakt haar, van de plaats van het lichtschip af, naar de diepe geul van het nieuwe vaarwater, dan zal er 18 millioen M^3 moeten weggebaggerd worden (verkoos men den korteren weg door het Jansens-vaarwater, dan zou het ongeveer 21 millioen zijn). De kosten hiervan zouden eigenlijk bij die van den aanleg der haven gerekend moeten worden. Maar de gegraven geul zou aan de gewone aanslibbing onderworpen zijn en dus door jaarlijksch baggeren diep gehouden moeten worden. Wij weten, dat in het geheele Oostgat jaarlijks ongeveer 7½ millioen M^3 grond wordt neergezet; het oppervlak van de gedachte geul van 500 M. breedte zou ongeveer $\frac{1}{50}$ van de oppervlakte van het oostgat zijn. Wanneer de aanslibbing in de geul niet sterker of minder sterk zou zijn, dan gemiddeld op andere plaatsen van de bank, dan zou dus jaarlijks ± 150.000 M^3 grond moeten weggebaggerd worden, om 6 meter diepte te behouden. Die cijfers berusten op veel, wat onzeker of onderstelling is; het dient maar, zooals ik gezegd heb, om eenig denkbeeld te geven van hetgeen noodig zou zijn om de haven van Soerabaja, van het oosten, naar vereischte toegankelijk te maken. ([1]) Ik herinner hierbij even aan den dam van 16 of 17 K.M. lengte, die de Heer Leemans tot behoud van het Westgat noodzakelijk achtte, en aan het naschrift van den Heer de Jongh, waarin hij zegt, dat het Westgat tot 8 M. diepte uitgebaggerd zal moeten worden. Dezen eisch stelt hij evenwel niet aan het Oostgat, en daarom is men geneigd te vragen, of hij het Westgat beschouwt als den eenig noodzakelijken toegang, zoodat het Oostgat gemist zou kunnen worden.

Deze onderstelling ligt bijna voor de hand, en nu kom ik, ondanks de verklaring van de Solo-rivier-commissie, dat een krachtig Oostgat een voorwaarde van bestaan is voor het westgat, tot de vraag: Waarom zou men het Oostgat niet *afsluiten*!

Gesteld, dat er een dam lag, 2900 M. lang, van een punt beoosten het marine-établisement naar den Madoera-wal. Dan zal er geen stroom loopen, die de geul diep houdt, maar er zal ook geen slib en zand aangevoerd worden. Dit zal aan de oostzijde van den dam blijven liggen en in korten tijd zal het oostgat droog zijn. Aan de westzijde van den dam daarentegen zal geen aanslibbing meer lapats hebben, zoodat de stroom, die weggenomen is, ook best gemist kan worden. Waar toch, zou de slib vandaan moeten komen?

De Solorivier loost de hare, op 40 KM. westwaarts in de Java-zee en de Brantas doet dan zeker geen kwaad meer. De reede van Soerabaja is een groote kom geworden, waarin het water door den vloed, het Westgat inkomende, rijst, en die zich bij eb door hetzelfde gat ledigt, met een krachtigen stroom, die er zeker toe bijdragen zal om dit diep te houden. In die kom zal alleen nog wat slib komen: 1°. door het vloedwater, dat altijd nog wel iets zal meenemen van de bank vóór het Westgat; 2°. uit de kreekjes, die in dit westelijkste gedeelte van straat Madoera uitloopen; 3°. uit de Kalimaas, voor zoover het slibhoudend water door de sluizen doorgelaten wordt. Vooral in den Westmoeson zal er hierdoor neiging zijn tot opslibbing nabij den dam. Maar deze hoeveelheden kunnen slechts gering zijn en niet te vergelijken met den voortdurenden aanvoer van vaste stof door den trechter van het Oostgat, door vloedstroom, drift en golfbeweging. Met matig baggeren zal men de gewenschte diepte in de kom kunnen behouden.

Natuurlijk is het nu nog eene vraag, of het veranderen van de straat van Soerabaja in eene gesloten haven vereenigbaar is met andere belangen, zooals die van scheepvaart en defensie. Wat de stoomvaart betreft, komt het mij voor, dat het nadeel van den omweg om Madoera heen, om de afvoerplaatsen in den oosthoek te bereiken, niet van veel belang is en door de voordeelen van een permanente haven overtroffen wordt. Voor zeilschepen is het nadeel grooter, omdat zij, in welken moeson ook, nu altijd op een gedeelte van de reis tusschen de kustplaatsen en Soerabaja den wind tegen zullen hebben, maar, volgens de statistische tabel aan het einde der brochure van het Soerabajaasch Handelsblad, bedroeg in 1895 de tonnenmaat der zeilschepen, die Soerabaja aandeden, nog niet 9 pct. van de geheele beweging; het nadeel voor den handel wordt hierdoor tot een klein bedrag teruggebracht.

Wellicht is het anders gesteld met de kustvaart van prauwen. Ik durf hopen, dat hierin wel te voorzien zal zijn, hetzij door een binnenlandschen waterweg van de Oostkust af, hetzij door spoorwegvervoer van de kustplaatsen; maar aangezien mij hiervoor geen gegevens ten dienste staan, moet ik mij tot „hopen" bepalen.

De defensie eindelijk, de maritime defensie altoos, zal er bij winnen, dat zij nu al haar kracht op één punt, het nauwe Westgat, kan concentreeren. Zij verliest daarentegen de mogelijkheid van langs twee kanten uit Soerabaja naar zee te kunnen gaan. Maar dit voordeel heeft alleen dàn beteeekenis, wanneer men onderstelt, dat het Westgat geblokkeerd wordt, en het Oostgat niet, of omgekeerd. Daar nu evenwel een vijand, die onze schepen in Soerabaja wil blokkeeren, wel zoo wijs zal zijn, de twee gaten te bezetten, zoo verliest dit bezwarend argument veel van zijn kracht. En wanneer men meent, dat een haven meebrengt, dat ook het Oostgat dieper gemaakt en genormaliseerd moet worden, dan komt het voordeel van een afsluiting nog meer te voorschijn, want een diep vaarwater zonder bochten of drempels is zeker niet zoo gemakkelijk te verdedigen, als het tegenwoordige. Het defensief voordeel schijnt dus wel aan den kant van de afsluiting te blijven.

De havenquaestie van Soerabaja, is van zóó groot belang, dat zij niet te veel van alle zijden bezien kan worden. Ik hoop, door het geven van eenige gezichtspunten, iets tot haar oplossing te hebben bij gedragen.

(1) Neemt men, met de Solo-rivier-commissie, eene verondieping van 1.5 centimeter per jaar aan, dan is er jaarlijks op te ruimen: $17000 \times 500 \times 0.015 = 127.500$ M^3.

Op de voordracht van den heer Mac Leod volgde eene rede van den heer Gerlings, welke, zooals gezegd, elders in haar geheel gedrukt en uitgegeven is. Naar aanleiding van de voordracht van den vorigen spreker werd door hem het volgende in het midden gebracht:

Omtrent den toegang tot de haven vermeld ik alleen, dat aan den ingang eene breedte van 500 M. is gegeven. Het is echter, in verband met de rede van den heer Mac Leod, van belang hier eenige woorden te wijden aan de vraag, of het behouden eener voldoende diepte vóór de havenmonding, veel bezwaren zal opleveren.

Tot dusver was de toestand te Soerabaja als volgt: Links en rechts van het Marine-établissement eene rivier (Kalimas en Pegirian), die tot vóor korten tijd veel slib afvoerden. Tusschen die beide rivieren de ver

naar buiten uitstekende hoofden van het Marine-etablissement, die den in straat Soerabaja dagelijks heén- en weergaanden stroom van de kust verwijderd hielden. Daardoor sterke aanslibbing in de doode hoeken aan weerszijden dier hoofden.

De ontwerper van het havenplan wenscht echter de haven ten noorden door een strekdam te begrenzen, die buiten de tegenwoordige hoofden van het Marine-établissement om zal loopen, in hoofdzaak volgens den normalen stroomdraad, daar de stroom in straat Soerabaja naar de zijde van het Oostgat in Zuidoostelijke richting trekt.

Er is dus geene reden latere verondieping vóor de havenmonding te verwachten.

De heer Mac Leod antwoordde hierop, dat het zeker vreemd klinkt, dat er over het geheele kustgedeelte van ongeveer 5 K.M. lengte niet meer zou behoeven gebaggerd te worden, dan in één jaar aan den mond van het bassin van het Marine-établissement. Hij acht echter deze toevallig overeenstemmende cijfers niet vergelijkbaar, daar hij slechts de werkelijk weg te nemen hoeveelheid grond geschat heeft, terwijl de door den heer Gerlings bedoelde opgave betrekking heeft op het geleverde baggerwerk, dat natuurlijk met water en al zoo ruim mogelijk gemeten wordt. Indien het overigens waar is, dat op zoo'n klein plekje reeds zóoveel gebaggerd moet worden, om de noodige diepte te behouden, dan zou zooveel te sterker blijken, hoe enorm dat werk zou zijn voor het geheele vaarwater. Maar, zooals gezegd, de cijfers en ook de toestanden, het éne een havenmond zonder stroom en het andere een zeegat, waarin stroom gaat, zijn niet vergelijkbaar.

De heer G. heeft beweerd, dat de bij het havenplan geteekende bedijking van de kust een strekdam zal vormen, waar langs de stroom trekt en aldus aanslibbing zal verhinderen. Spreker meent echter, dat door die bedijking weinig aan den tegenwoordigen toestand zal veranderd worden, want, zooals men uit de kaarten en profielen zien kan, is thans reeds de kust zoo steil als een strekdam wezen kan, en toch belet dit niet, dat zij jaarlijks met eenige meters aangroeit. Dit doet de uit het Oostgat aangevoerde slib, en hierin kan de havenbouw geen verandering brengen.

De heer G. noemde het open houden van de toegangen tot de haven eene quaestie voor de toekomst. Spr. noemt haar echter even actueel, als die van de haven zelve en meent uit al het door de verschillende sprekers aangevoerde deze conclusie te mogen trekken, dat het maken van eene haven te Soerabaja urgent is, maar, dat de zorg voor het behoud van toegang tot de haven even urgent is, en men niet aan de haven moet beginnen, voordat vastgesteld is, op welke wijze de toegang voor altijd zal verzekerd blijven.

De heer Gerlings zegt in zijne dupliek: geen technisch debat te hebben gewild, maar zal zich er toe bepalen de inzichten van technische autoriteiten omtrent de water- en slibbeweging ter reede van Soerabaja kortelijk weer te geven.

Men stelt zich in den regel de Javazee en de Balizee voor als twee communiceerende vaten, onderling verbonden door een verbindingsbuis van zeer groote lengte, namelijk straat Soerabaja. Door het tijdsverschil der getijden in beide zeeën ontstaat dagelijks een krachtige heen en weer gaande stroom in de straat. De stroom in noordelijke richting schuurt slib af van de bank in het Oostgat, is in het nauwe gedeelte der straat sterk genoeg, om die slib in suspensie te houden, maar laat, in de verwijding van het Westgat komende, die slib aldaar vallen. Daarna keert de stroom, schuurt slib af van de banken van het Westgat en brengt die slib op gelijke wijze in het Oostgat.

Op den regel, dat de stroom in het nauwe gedeelte der straat de slib in suspensie houdt, wordt een uitzondering gemaakt op plaatsen, waar de plaatselijke toestand aanleiding geeft tot stroomverlamming. Dit is het geval onmiddellijk vóór Soerabaja, westelijk van het Marine-établissement, als gevolg van de baai tusschen Soerabaja en Grissee. Men is dan ook van meening, dat de kustlijn vóór die baai moet worden genormaliseerd.

Oostelijk van het Marine-etablissement kan men reeds thans bemerken, dat aldaar dezelfde ongunstige invloed niet werkt. Ondanks de groote hoeveelheid slib, die vroeger door de Pegirian-rivier werd afgevoerd, bleef de monding dier rivier vrij goed diep en behoefde daarin nooit te worden gebaggerd. Deze omstandigheid steunt de verwachting, dat de plaatsing der haven oostelijk van het Marine-etablissement gunstig zal zijn tot behoud der gevorderde diepte vóór de havenmonding.

Misschien zal het ook voor de vervulling van deze gunstige verwachting eene onmisbare voorwaarde blijken, dat de slibmassa der Solorivier buiten straat Soerabaja wordt gehouden. Hierover durf ik niet te oordeelen. Ik wil er alleen nog op wijzen, dat men zich niet de illusie maakt, door de verlegging der Solorivier alle baggerwerk in de toegangen tot de reede overbodig te maken. De slib, die door den stroom van de bestaande banken wordt afgeschuurd, zal zich ten deele in de vaargeulen afzetten, maar deze aanslibbing zal men door eene matige baggering wel kunnen meester blijven.

De heer de Greve zegt de meening niet te deelen, dat afsluiting van het Oostgat door een dam voordeelig voor de defensie zou zijn. Het zou dan voor een vijand, die onze vloot in de kom van Soerabaja blokkeerde, veel gemakkelijker zijn, omdat hij zijn geheele macht dan slechts op één punt behoefde te concentreeren.

Ook zal de dam het aan een op de noordkust van Madoera landenden vijand gemakkelijk maken, Soerabaja te bereiken.

De heer Gerst: De dam, die Java met den Madoerawal volgens het denkbeeld van den Heer Mac-Leod zou moeten verbinden, is door den heer de Greve zooeven uit een defensie oogpunt minder wenschelijk geacht. Ik zou even willen opmerken, dat laatstgenoemde spreker zich over een totstandkoming van dezen dam m.i. niet ongerust behoeft te maken, om reden hij volgens mijne bescheiden meening *onuitvoerbaar* is, namelijk rekening houdend met den tegenwoordigen toestand der besproken vaarwaters. De groote levendige kracht, waarmede het, door de werking van de getijden in beweging gebrachte water in de straat van Madoera Noordwaarts op komt zetten, zou eene afsluiting van het nauw van genoemde straat, dunkt mij, absoluut onmogelijk maken.

Diezelfde levendige kracht beneemt ons alle vrees, dat de sombere voorspellingen van den Heer Mac Leod betreffende eene totale dichtslibbing van de vaarwaters van Soerabaja, en dat zelfs binnen een betrekkelijk kort tijdperk, ooit werkelijkheid zullen worden.

De heer Mac Leod, de verschillende sprekers beantwoordende, zegt, dat hij meent, niet in tegenspraak te zijn met de door den heer Gerlings aangehaalde autoriteiten, voor wie ook spr. groote achting heeft, en wier gevoelen betreffende de Solo-rivier hij geheel deelt (hij verschilt, evenals zij, hieromtrent van meening met den heer de Meijier).

Genoemde autoriteiten hebben zich over het Oostgat nog weinig of niet uitgelaten, en het is niet bekend, of zij sprekers meening over de opslibbing door de werking der golven in straat Madoera al of niet onderschrijven willen.

Wat de getijden aan weerszijden van de engte van Soerabaja betreft, is het genoeg bekend, dat zij bijna gelijktijdig zijn en geen doorgaanden stroom veroorzaken: de stroomen van weerszijden ontmoeten elkander en de slib wordt op verschillende plaatsen neergezet, maar spr. meent, dat het niet bewezen is, dat er slib van de banken in het Westgat naar het Oostgat gebracht wordt. Niettemin is de meening onjuist, dat beoosten Soerabaja geen neiging tot aanslibben zou bestaan. Het was juist hierom, dat spreker de profielen van de straat, tot op 4½ kilometers beoosten het bassin, belangwekkend noemde, omdat zij aantoonen, dat ook dáár het vaarwater steeds nauwer wordt.

Tot den heer de Greve zegt spreker, dat hij meent, geen debat over de defensie te moeten beginnen, waarmede men nog wel een geheelen avond zou kunnen doorbrengen. Hij constateert slechts, dat het verschil tusschen den heer de Greve en hem hierin bestaat, dat, indien de heer d. G. meent, dat de vloot zich in eene haven moet opsluiten en geblokkeerd worden, Spr. gelooft, dat zij daar buiten werkzaam moet zijn en zich niet laten blokkeeren. Is het overigens waar, dat het voor een aanvaller voordeelig is, wanneer hij zijne krachten op slechts één punt behoeft aan te wenden, ook de verdediger vindt hier hetzelfde voordeel, van de verdedigingsmiddelen niet te moeten verdeelen. En wat het bereiken van Soerabaja over een dam betreft, daargelaten de mogelijkheid van eene landing op de noordkust van Madoera, ons eigen polderland leert genoeg, hoe men de nadering langs nauwe accessen beletten kan.

Het bezwaar van den heer Gerst, dat de levende kracht van het instroomende water te groot zou zijn om een dam te kunnen maken, wordt door Spr. niet gedeeld. Die kracht wordt hier toch niet door de massa, maar alleen door de snelheid bepaald, en deze is bekend. Wij weten, dat zij zelfs niet in staat is, de slib op den bodem zooveel te verplaatsen, dat geen verondieping plaats heeft: laat staan dan een steenstorting. Zelfs rolsteentjes op den bodem van een havenkanaal worden eerst bij spuien weggevoerd, wanneer de stroom 4 mijl bedraagt en in de straat Soerabaja is de sterkst voorkomende stroom hoogstens 3 mijl (niet 3 à 4 mijl zooals door den heer Gerlings is gezegd). De laatste bewering van den heer Gerst, dat de actueele toestand bewijst, dat de stroom krachtig genoeg is om het vaarwater te behouden, is in strijd met de door de opnemingen aangetoonde waarheid, dat het vaarwater steeds nauwer en niet dieper wordt.

Wij zullen ons met het oog op plaatsruimte tot de opname bepalen van hetgeen in de vergadering van M. en K. is gezegd. Bij het bespreken der in het K. I. v. I. te houden voordracht, komen wij er wel op terug.

Uit West-Indië.

(Vervolg.)

De suiker-cultuur doorleeft moeilijke tijden door de uiterst lage marktprijzen. Niettegenstaande dit, gaven de ondernemingen in de kolonie blijken van energie en ondernemingsgeest. De cultuur werd uitgebreid. Slechts een, een betrekkelijk kleine onderneming, nl. de Eendracht (ruim 80 H.A. in cultuur) besloot het afgeloopen jaar tijdelijk de werkzaamheden te staken. De kans is echter niet uitgesloten, dat de onderneming hervat wordt.

Het seizoen was 't geheele jaar gunstig. Het gehalte van het riet bleef min, beneden het normale. De onderneming Rust & Werk verkreeg van 17000 ton riet, 1550 ton suiker, of 9 pct. van het rietgewicht. Dezelfde onderneming werd dit jaar van 505 tot 592 akkers in cultuur uitgebreid.

***

De tabak nam nog niet in de rij onzer cultures de plaats in, welke wij zouden wenschen. Tengevolge van moeilijkheden op de geldmarkt geïnfluënceerd door den Z. Afr. oorlog kwam de maatschappij, welke opgericht zou worden, dit jaar niet tot stand. Er bestaat echter niet de minste aanleiding voor bezorgdheid. Het voornaamste is, dat de genomen proeven geslaagd zijn, zoodat de oprichting eener maatschappij tot Exploitatie een quaestie van tijd is.

***

Wegens het heerschen van pest in Calcutta werden in 1901, evenals het jaar te voren, geene Britsch-Indische immigranten aangevoerd. Gelukkig kwamen ten slotte gunstiger berichten omtrent den gezondheidstoestand, zoodat het Bestuur geen bezwaar meer zag, eenige schepen te doen charteren, waarvan het eerste, met een zeshonderdtal immigranten, hier over een maand verwacht kan worden. De sedert ontvangen telegrafische berichten omtrent het voorkomen der pest, wijzen, met eenige fluctuaties, op een onveranderden toestand. Het laatst ontvangen telegram meldde het aantal gevallen in ééne week op 31 in Calcutta en 82 in de wervingsdistricten.

De Javaansche immigratie werd op den ouden voet voortgezet, waarbij echter meermalen de noodzakelijkheid van een nieuwe regeling dier immigrantie aan den dag kwam. De aanvoer van Javanen was in 1900, 1375 hoofden en het afgeloopen jaar maar 1325.

***

Als bemoedigende verschijnselen wijzen wij hier op de proeven, welke genomen worden met den aanplant van rubber. De proeven werden het afgeloopen jaar nog uitgebreid, waaruit men wel mag concludeeren, dat men voorloopig tevreden is. Feitelijke resultaten zal men natuurlijk eerst na jaren verkrijgen. Verder bleek eenige verlevendiging van den ondernemingsgeest op 't gebied der vezel-industrie, die natuurlijk van zeer veel belang kan worden voor de kolonie. In Coronie bewerkte de Nijverheids Vereeniging „Coronie" kokosnoten tot olie en vezels. De aanplant werd uitgebreid, ook met agave. Aan de levensvatbaarheid dezer onderneming twijfelen wij niet, mits goed beheerd. In Demerara vormt de kocosnoten-exploitatie een vrij belangrijke industrie,

Ook hier is nog veel te doen voor menschen met kapitaal en doorzicht. Eenige keeren werd reeds gewezen op de wenschelijkheid een conservefabriek op te richten. Het conserveeren bijv. van rijpe, gebakken bananen, die bijna in den smaak van een ieder vallen, zou aanleiding kunnen wezen, dat de wisselvalligheid van den prijs van dat product (naar men weet een der hoofdbezwaren bij den aanleg van plantages) werd opgeheven en van onberekenbaar belang zijn voor den landbouw. Zou ook een cultuurbank niet een goed en nuttig bestaan kunnen vinden in Suriname?

***

De kleine landbouw nam weder aanmerkelijk toe, wat wel niet anders kan bij de vrijgevige bepalingen voor den kleinen landbouw, hier bestaande. Zoowel op de vestigingsplaatssn, als op eigen gronden nam het aantal kleine landbouwers toe. De vestigingsplaats Laarwijk kwam dit jaar gereed, waardoor weder 163 perceelen voor kleine landbouwers beschikbaar kwamen.

***

Eene belangrijke verkenningstocht werd dit jaar ook ondernomen door de Coppename-Expeditie, een tocht die zeer bevredigende resultaten ogleverde, naar de bekendmaking waarvan met belangstelling wordt uitgezien. Zeer waarschijnlijk zal een nieuwe expeditie worden uitgezonden in 1902. Het doet ons genoegen, dat de Regeering eindelijk het nut van deze expeditie inziet. Het geeft ons hoop, dat Bestuur en Regeering ook zullen gaan inzien, dat het niet aangaat de binnenlanden zonder eenige contrôle (behalve de politieposten ter inning van de rechten op goud) aan den willekeur van exploitanten over te laten.

Zoo heeft men de balata-exploitatie voorschriften, aan de naleving waarvan hoegenaamd de hand niet gehouden wordt. Die toestand is onhoudbaar.

Nu wij hier de balata ter sprake brengen, melden wij meteen, dat, niettegenstaande het seisoen zeer ongunstig was tot Mei, de industrie zich uitbreidde. Het aantal commissionarissen nam toe, de prijzen waren bevredigend en alles schijnt er op te wijzen, dat die industrie nieuw leven tegemoet gaat.

Moge ook voor de kolonie een tijdperk van nieuw leven aangebroken zijn.

***

In nº. 236 van 8 Januari van Onze W. wordt dit overzicht vervolgd, wat het district *Nickerie* betreft maar de plaatsruimte laat ons niet toe ook dit nu nog in zijn geheel over te nemen; wij komen daarop dus later terug.

***

De laatste tijdingen uit Paramaribo ontvangen, brengen ons het treurige bericht van het heerschen der gele koorts. Reeds waren er eenige sterftegevallen voorgekomen, die tot twijfel aanleiding gaven, maar in 't begin van Januari schijnt die twijfel zekerheid te zijn geworden.

Uit de „*Surinamer*" van 12 Januari No. 4 nemen wij tot kenschetsing van den toestand het volgende over:

Sedert ons vorig bericht opgenomen in de courant van 9 Januari ll. No. 3, is gebleken dat de 2 koortsgevallen, in dat bericht bedoeld, gevallen waren van gele koorts.

De patiënten zijn, toen dit gebleken was, ter verpleging overgebracht naar het politiestation Poelepantje, dat, zooals wij reeds vermeldden, tot dat doel was ontruimd.

Een van hen, de heer Beerling, employé van de goudmaatschappij Granplacer, is aldaar den 10den dezer overleden.

In den avond van denzelfden dag overleed ook de heer van der Putten, eerste luitenant der Artillerie op non-activiteit, die sedert Maart van het vorig jaar in de kolonie was voor goudzaken. Ook dezen was den vorigen dag naar Poelepantje overgebracht, omdat bij hem, tijdens zijn verpleging in het Militair Hospitaal, verschijnselen van gele koorts waren geconstateerd.

De derde patient, de heer Hofmeyer, ook een employé van de goudmaatschappij Granplacer, is heden omstreeks twaalf uur overleden.

Heden is nog een militair, bij wien zich de ziekteverschijnselen voordeden, uit het hospitaal naar Poelepantje overgebracht. Hetzelfde had plaats, om gelijke reden, met nog een patient, die in het Hospitaal werd verpleegd.

Nog zijn heden in het Hospitaal afgezonderd (omdat zich bij hen verdachte verschijnselen voordeden) twee verpleegde patienten.

De geneeskundige autoriteiten zijn, van het eerste oogenblik af, waarop zich bij de bovenbedoelde twee patienten verdachte verschijnselen vertoonden, bezig alles te doen, wat mogelijk is, om verdere verspreiding der ziekte tegen te gaan en voor doelmatige behandeling van de aangetasten te zorgen. Ook in ziektegevallen, die geen aanleiding geven om aan de gele koorts te denken, zijn voor alle zekerheid desinfectiemiddelen toegepast.

Wij kunnen voor de juistheid van het medegedeelde instaan, ook in dien zin, dat er geen andere ziektegevallen zijn voorgekomen die bedenkelijk geacht worden. Aan verhalen, die daaromtrent in omloop zijn, moet geenerlei waarde gehecht worden.

De treffende sterfgevallen van mannen in de kracht van het leven en van bloeiende gezondheid (drie in Janunri, één in December, terwijl in begin van December ook nog dergelijk sterfgeval van eene dame zich voordeed) die in den laatsten tijd voorkwamen, geven, nu zich gele koorts vertoont, gereedelijke aanleiding aan den leek om te vermoeden, dat dit ook reeds gevallen van bedoelde ziekte kunnen geweest zijn.

Wij weten natuurlijk niet, of er mogelijkheid zoude bestaan om dit achterna uit te maken, maar wat wij wél weten is, dat als doodsoorzaak is opgegeven: bij twee influenza, bij één typheuse koorts, bij één geelzucht en bij één pernicieuse malaria, terwijl de medische autoriteiten, ook achterna, en met het oog op de sedert zich geopenbaard hebbende gele koorts, geene aanleiding vinden om de juistheid van die diagnosen in twijfel te trekken.

Ons is de toezegging gedaan, dat wij ook verder in de gelegenheid gesteld zullen worden de volle waarheid mede te deelen omtrent het verder verloop van de ziekte.

De Curaçaosche bladen behelzen in hoofdzaak tijdingen der reis van den Gouverneur met H. M. Korvet Sommelsdijk. Ook de heeren Havelaar en Went, leden der onderzoekingscommissie, maakten die reis mede, terwijl de Postdirecteur Hamelberg, aan wien een binnenlandsch verlof is verleend en de heer Perret Gentil, die per paketschoener zijn vertrokken, zich tot gezamelijken arbeid bij hen zouden voegen. — Na afloop der reis keert de heer Went naar Europa terug en gaat de heer Havelaar zijn werk in Suriname weer hervatten.

Het is te hopen, zegt de „Amigo di Curaçao", dat de commissie aan de hooggespannen verwachting der Kamer en van het Volk zal voldoen en door haar verslag blijk geven, onze kolonie, bij al dat reizen en trekken toch goed bestudeerd te hebben.

De „Ban Righ" het schip, waarover ook vroeger hier zooveel is te doen geweest, werd zooals men weet overgedoopt met den naam van „*Libertador*" en is flink bewapend en uitgerust omgezet in een oorlogsbodem en al een paar maal voor de haven van Curaçao geweest om er voorname leiders der beweging op te nemen, die ter hoofdplaats vertoefden.

H. M. „Utrecht" in de West-Indische wateren gestationeerd blijft in die buurt kruisen om er voor te waken, dat de Libertador in onze wateren zou worden prijs gemaakt.

Ook de Fransche Kruiser d'Estrées liep de haven der hoofdplaats binnen en had veel bekijks.

Het plakaat Pandjang en de Koffiecultuur ter Sumatra's Westkust.

II.

Wij eindigden ons vorig artikel (zie no. 34) zeggende, dat het Gouvernement door zijne ambtenaren zou waken voor de uitbreiding van de koffiecultuur.

Wat onder uitbreiding dier cultuur verstaan werd, staat verder te lezen in het genoemde artikel van Kielstra bl. 1456 Ind. Gids Oct 1888, waar uit blijkt, dat de tot gouvernementscommissaris benoemde Raad van Indië Mr. P. Merkus in Juli of Aug. 1839 te Padang aangekomen, de zaak der koffiecultuur besprak met: den resident van Padang, waarnemend resident der Padangsche Bovenlanden, Steinmetz, nog wel met voorbijgang van den Gouverneur Michiels. De slotsom der overwegingen van dezen ambtenaar en den Gouvernements-Commissaris blijkt uit het besluit van laatsgenoemden dd. 20 Jan. 1340 no. 108/154, hetwelk in de eerstvolgende 4 à 5 jaren de cultuur aan de bemoeiing van Michiels onttrok en voor dat tijdvak — tot na den dood van Merkus, regelingen trof (aanleg van groote tuinen, Kebon Rodi) welke, zooals de ondervinding leeren zou, volstrekt niet aan de bedoeling beantwoordden.

Van den beginne af aan is de *cultuur* dus verplichtend geweest, en zulks krachtens het plakaat pandjang.

Mr. Jan van Bosse zegt dan ook in zijn aangehaalde brochure op bl. 45: „Wie de geschiedenis der koffie*cultuur* ter Sum. Westkust kent, weet hoevele millioenen boomen nutteloos en noodeloos aangeplant zijn op order van menschen, die van koffiecultuur geen verstand hadden en kent de verhalen omtrent nuttelooze kweekbeddingen en plantkuilen van een kubieken meter inhoud, waarmede de bevolking geplaagd is. Toch zijn die boomen geplant, die kweekbeddingen aangelegd, die plantkuilen gegraven!

Maar waarom de fouten begaan, met de bij het plakaat pandjang gedecreteerde verplichte *cultuur*, op rekening gebracht van de in afwijking van dat plakaat in November 1847 door Michiels verplichtend gestelde levering?

Werd hierboven medegedeeld, hoe noodzakelijk deze laatste maatregel was geworden, omdat de bevolking door te zware belasting der koffie met den handel in dat artikel geen verdiensten meer had, toen de marktwaarde tot een ongekend laag cijfer daalde, nog dient vermeld, dat van Swieten in zijn mede aangehaald rapport aanteekende, dat die maatregel niet alleen geen tegenstand vond, maar later zelfs bijval, „omdat bij een marktprijs van f 10.50 te Padang of Priaman, eene betaling van f 7 en f 6 in de districten der productie zeer billijk was en de planters zich daarmede goed konden tevreden stellen."

„Nu werd er met kracht gewerkt om pakhuizen te bouwen, karrenwegen aan te leggen, vervoermiddelen te scheppen, de reeds verwaarloosde cultuur weder op te beuren en uit te breiden en de bewerking der vruchten te verbeteren."

„Het was voornamelijk op een goedkooper vervoer en op eene verbetering van den koffieprijs, dat men hoopte al de uitgaven, die aan voornoemde werkzaamheden eigen waren, te dekken; en dat men in die verwachting niet is teleurgesteld, blijkt uit het feit, dat de koffieoogst van 1857 een hoogte van 191.000 pikol bereikt heeft, enz."

De verplichte *levering* was dus tot 1857 voordeelig voor de bevolking en moet dit jarenlang daarna ook nog geweest zijn, anders zou zij niet in 1883 nog 150.000 pikol hebben opgebracht, niettegenstaande al de vexatiën, welke de verplichte *cultuur* na zich sleepte

Is de opbrengst daarna sterk achteruitgegaan en verkeert het koffiemonopolie ter Sum. Westkust sedert jaren in een crisis, die het hoe langer hoe meer noodzakelijk maakt, om naar andere bronnen van inkomsten te zoeken dan ligt dit dus meer aan de bij het plakaat pandjang vastgesteide verplichte *cultuur*, dan aan de in strijd met dat plakaat door Michiels voorgeschreven verplichte *levering*.

Ik meen met het bovenstaande de onwaarde der stellingen van den ongenoemden schrijver der artikelen, opgenomen in de Nieuwe Courant van 7 November 1901 en 17 Januari j. l., voldoende te hebben aangetoond. Zij zijn echter geput — zooals gezegd — uit de brochure van den Heer van Bosse. En nu zegt de derde stelling, hier boven vooropgesteld, dat het plakaat pandjang de noodzakelijke brug blijkt, waarover de bevolking ter Sum. Westkust gevoerd moet worden uit haar staat van verval naar dien van economischen bloei, waarom het in eere hersteld moet worden; zij het slechts, als een ernstig bedachte overgangs maatregel.

Had steller de laatste zinsnede weggelaten, daar zij zijne goede trouw in verdenking brengt, dan verdient zijne stelling aanbeveling, doch niet om der wille van de koffiecultuur, maar in het belang van een veel hooger staatkundig beginsel, wier nakoming ongetwijfeld moet leiden tot den economischen bloei van het volk.

Met de aanranding van het plakaat pandjang zijn de politieke rechten, bij dat plakaat aan de bevolking toegekend, verkort. En daarin ligt de fout in het bestuur van Sum. Westk., op het herstel waarvan jaren lang te vergeefs wordt aangedrongen, misschien wel, omdat die fout niet voldoende wordt begrepen, althans niet voldoende is in het licht gesteld. Ook niet door Mr. Jan van Bosse in zijne meergenoemde brochure, waarin hier en daar een schitterend vuurwerk wordt afgestoken in het belang der zaken, die onmiddelijk daarna weder in het duister worden gelaten, om andere onderwerpen te bespreken, welke daarop geen of weinig betrekking hebben.

De politieke rechten bij het plakaat pandjang aan de bevolking van Sum. Westk. toegekend, beteekenen, dat aan deze bevolking is gelaten het recht van zelfbestuur.

Wij hebben beloofd ons niet te bemoeien met het inwendig bestuur des lands, noch met de keuze en het gezag dier volkshoofden, waaromtrent hun wetten en adats ongestoord konden opgevolgd worden.

Wij hebben beloofd, dat door hun eigen hooofden, overeenkomstig de wetten en adats, zouden worden afgedaan: zaken wegens schuldvorderingen, overtredingen, huwelijk, echtscheidingen, versterfrecht en dergelijke.

Wij hebben beloofd ons van alle geldelijke heffingen onder de bevolking te onthouden. enz.

Hoe dikwijls zijn wij niet van onze beloften afgeweken?

Waarom maakte de Heer van Bosse nu in zijn concept plakaat pandjang (bl. 60-62 der brochure) apologie honorable over de schending van dat plakaat, alleen ten aanzien van de koffielevering?

Waarom niet over de andere schendingen?

Waarom die betreffende de nieuwe rechtsregeling goed gepraat (zie noot op bl. 41)?

We behoeven ons niet te verdiepen in het zoeken naar geschikte antwoorden op die vragen. Ze gaan buiten ons bestek. Doch, wat hier nog wel even ter sprake kan worden gebracht, zijn de belastingen, die de Heer van Bosse meent te kunnen invoeren met

den volkswil, wanneer hij de beurs van het volk zal hebben gespekt door haar de vrije beschikking terug te geven over haar koffie. Die vrije beschikking wil hij niet voetstoots, maar na verloop van eenige jaren terug geven, en den koffieprijs, gedurende den tijd, dat de verplichte levering nog voortduurt, jaarlijks verhoogen, tot dat het maximum zal zijn bereikt.

Het idée is zoo kwaad niet, doch de Heer van Bosse is zoo overtuigd dat, bij nakoming zijner voorstellen, de koffie-cultuur weder een hoogen vlucht zal nemen, dat hij er niet aan denkt, dat zijne verwachtingen wel eens niet zouden kunnen worden verwezenlijkt. En wat dan? Wat gedaan, wanneer de koffie-cultuur even kwijnend blijft, ten minste niet zoo toeneemt, als de Heer van Bosse verwacht?

De Commissaris Generaal, van den Bosch, koesterde ook de beste verwachtingen, toen hij in 1833 een beschermenden prijs van *f* 9 voor de koffie bood, die op de passars tegen *f* 6 à *f* 8 de pikol verhandeld werd, en den afvoer daarvan voor rekening van het Gouvernement wilde doen plaats hebben. (Zie Ind. Gids van Oct. 1888 bl. 1440.) De ter zake gegeven instructies leidden de Commissarissen Riesz en van Sevenhoven tot de publiekatie van 25 Oct. 1833, het hier besproken plakaat pandjang. — En waarop zijn die verwachtingen uitgeloopen?

Doch aangenomen, dat het voorstel van-Bosse wordt opgevolgd en de bevolking er werkelijk de voordeelen uit haalt, die hij er van verwacht. Dan wil hij twee belastingen invoeren: Een Verpondingsbelasting en een Hoofdgeld. — En dan rekent hij er op, dat hij dat zal kunnen doen *met den volkswil.* Zouden er velen zijn die dit met hem gelooven? Ik niet; de ondervinding in 1894-98 opgedaan met de belasting, welke men toen heeft willen invoeren, zal wel iedereen, die daaraan heeft medegewerkt, de overtuiging hebben geschonken, dat het opleggen van welke belasting ook, in overleg met hoofden en oudsten der bevolking, nimmer hun instemming zal verwerven. Dit is immers natuurlijk. Wie betaalt belasting voor zijn genoegen? En tracht eens een inlander te overtuigen, dat de belasting, die hij betaalt, alleen van hem wordt gevorderd tot dekking der bestuurskosten. Zoolang hij geen aandeel in dat bestuur heeft en zich niet kan vergewissen, dat, wat Gij zegt de Waarheid is, gelooft hij U toch niet. Hij is immers ook een mensch! De Maleier ter Sum. Westkust bovendien een mensch in den regel begaafd met een zeer gezond verstand.

Welnu, als men er na overleg met hoofden en oudsten niet in slaagt, om met hun instemming genoemde belastingen op te leggen, wat dan? Er in berusten gaat niet; de inkomsten der Koffiecultuur zijn opgeofferd; de bestuurskosten moeten gedekt worden; S. W. K. mag niet langer een lastpost blijven. — Blijft er dan wel iets anders over, dan die belastingen toch in te voeren, ... doch dan met schending van het plakaat pandjang?

Men ziet, ook de Heer Van Bosse voert ons niet op den goeden weg.

Voor de afschaffing van het Koffiemonopolie valt veel te zeggen, d.w.z. voor de afschaffing van de verplichte *cultuur* en *levering*; niet voor de afschaffing van de verplichte levering alleen. — In plaats van door hooge betalingen ons de illusie te maken, de producten in het belang van bevolking en fiscus te kunnen opvoeren, doen wij beter m.i. om het zekere voor het onzekere te nemen, en koffie-complexen van de bevolking over te nemen, of geheel nieuwe ondernemingen van Staatswege aan te leggen en te beheeren, op de wijze als met de Gouvernement's Kina onderneming in de Preanger Regentschappen plaats heeft. — Dit is wat Mr. van Bosse op bl. 53 zijner brochure het systeem Wessels-Prins noemt, en waarop ik wel eens terug zal komen.

Voor de invoering der twee genoemde belastingen, de Verpondingsbelasting en het Hoofdgeld, dient echter in ieder geval het noodige verricht, want zij zijn, voor zoo ver ik weet, de eenige, die men der bevolking *ongedwongen* kan opleggen, wat het Hoofdgeld betreft, zelfs gedeeltelijk reeds opgelegd heeft. Doch dan dient een anderen weg ingeslagen, dan dien door den Heer Van Bosse aanbevolen.

Wat de Verponding betreft, deze dient voorafgegaan door toekenning van een titel aan den Maleischen eigendom, waarmede den landbouwer een ontzaglijken dienst wordt bewezen, daar hij hem in de gelegenheid stelt, zijn grond te beleenen, d.w.z. daarop hypotheek te nemen, wat hem dwingt tot grondverbetering en intensieve Cultuur. Wordt nu aan de toekenning van een eigendomstitel als voorwaarde gesteld, onderwerping aan de verpondingsbelasting, zooals deze in N. I. wordt geheven, dan zal de Maleier zich gaarne dat schelvischje getroosten, om een kabeljauw te kunnen vangen.

Hoofdgeld wordt betaald te Padang, als een afkoop van heerendienst aan de wegen ter hoofdplaats, in de Bovenlanden als een afkoop van heerendienst speciaal aan den weg door de Kloof van de Batang Anei. Een regeling dezer aangelegenheden voor het geheele gewest, m.m. op de wijze als voor Padang is vastgesteld, verdient alleszins aanbeveling.

Beide onderwerpen: de Verpondingsbelasting en het Hoofdgeld, vorderen echter een ernstiger studie en ook deze hoop ik nog eens ter sprake te brengen.

Den Haag, 23 Januari 1902.

H. G. PRINS.

Antwoord op een Vraag.

(*Ingezonden.*)

Naar aanleiding van „de vragen en opmerkingen" van „Een oudje" 30 Jan., '02 zij het volgende gemeld:

De Atjèhsche taal wordt geschreven volgens den uitspraak en zulks op last van hooger hand en op verzoek van Dr. Snouck Hurgronje.

Men heeft dus de woorden slechts uit te spreken, zooals zij daar staan geschreven. Een eerste vereischte voor de goede uitspraak van het geschreven schrift is echter, dat men het woord niet foutief schrijft, en dus *niet* schrijft: Oelëé Lheüé inplaats van: Oelèë lheuë.

Het atjèhsche klankstelsel wordt uitvoerig beschreven in het voorbericht van „De Atjèhers" door Dr. Snouck Hurgronje.

De schrijfwijze ingevolge den uitspraak is zeer aan te bevelen en vergemakkelijkt de studie der taal en ook de Atjèhsche bevolking begrijpt ons direct, wanneer men Oelèë lheuë uitspreekt, doch staart ons onbegrijpelijk aan, wanneer men Oleh-leh zegt.

En zoo gaat het met duizenden andere woorden, welke door onze voorgangers verkeerd verstaan en als gevolg daarvan, verkeerd geschreven werden.

Dat men *k*ampong, schrijft met eene *g*, dus „gampoeng" is ook al een gevolg van de schrijfwijze ingevolge de uitspraak.

Deze *g* wordt dan uitgesproken, evenals de Fransche *g* in „gant". Gampoeng is dus *geen* Maleisch, doch Atjèhsch.

Ook in de Bataklanden was in 1892 het hoofd der school voor Inl: onderwijzers te Si Dimpoean belast met het verbeteren der schrijfwijze van verschillende plaatsnamen, welke door onze voorouders verkeerd verstaan waren geworden. Zoo schrijft men thans Si bolga inplaats van Siboga, Natar inplaats van Natal en Tapian na oeli inplaats van Tapanoeli, hetgeen „schoone baai" beteekent.

Breda. B.

Indische Indrukken.

De Gamelan.

Een droeve melodie, als stillezacht geprevel,
Een klagelijke wijs, toch helder en sonoor,
Gelijk het maanlicht, schijnend in een land van nevel,
Of als een klare stem, zich uitend wanden door.

Hoe droomerige klank, zoo wondervol van beving,
Komt, schuchter en vol schroom, den luist'raar tegemoet.
't Is teere droefenis, melancolie's herleving,
Aanruischend in een kalmen, reinen tonenvloed......

Daar breekt een zwaar slaginstrument de weeke [stemming.
De maat wordt dra versneld en de rhythmiek verkort.
Een woeste tonenhorde klankt òp zonder stremming,
Als had zij zich tot strijd de lendenen omgord.

Zij deint nu hevig op; ze dondert door de luchten,
En raast en woedt en stormt, verzadigd van de smart.
Slechts hier en daar wat weif'lend nagegalm van zuchten,
Al spoedig door den wilden, luiden drom verstard.

Eén teere, brooze toon maar blijft gestadig klinken,
Trots overmacht en praal van al het krachtgeluid...
Hoor, hij wint veld; hoor, hoe de luchtbestormers zinken!
Een wijle nog, en het geweld is plots gestuit.

Thans ranken om dien teeren toon zich klankfiguren,
Héél fijn en ijl, geheimnisvol subtiel.
En vrederijk blijft deze stemming lange duren,
De stemming van gelatenheid der moede ziel.

Indische Avond.

Een plotse donkerte, behoedloos neërgezegen;
De maan nog mat van schijn, in waaz'gen cirkelvorm;
Wat sterren ver uiteen, nog vaag op 's hemels wegen,
Als toevend op een algemeener sterrenstorm.

De lucht wordt koeler steeds, van zonnebrand ontslagen,
En stilte sluipt alomme, schrijdend zacht van tred.
Elk boomblad ligt in rust, moê van het licht der dagen;
De takken hoog in lucht, der voog'len veilig bed.

Allengs, met telkenmaal een flikkering van glansen,
Een sterrenleger, achteloos verspreid aan 't zwerk.
De maan, zich rondend nu, goud tintend alle transen,
Verricht met wond're pracht haar mild ontduist'rings- [werk.

De menschen, stakend allen arbeid, uitgeput van krach- [ten,
Herademen in wellust, ruimen zich de borst.

Straks komt de doodsche nacht in duisterdere vachten..
Een enk'le wandelaar begroet deez' somb'ren vorst..

Otto Knaap.

IN 'T INDISCH GENOOTSCHAP

hield Dinsdag avond 4 dezer Mr. C. Th. van Deventer een warm pleidooi voor eene betere inrichting der landraden, zoowel op Java, als op onze O.-Indische Buitenbezittingen. Spreker toonde aan, hoe slecht thans de toestand is. De Voorzitters, Europeesche ambtenaren, kennen voor 't grootste deel 't karakter van den inlander niet, kennen onvoldoende de taal, die voor het onderzoek en de rechtspraak dient en evenmin de adats, dat zijn de onbeschreven volkswetten uit den oertijd, die bij de berechting moeten in aanmerking komen. De inlandsche leden, onbezoldigd, veelal moeielijk bij elkaar te brengen, en telkens afwisselend, missen nagenoeg alle wettelijke kennis; daarenboven zijn zij van het administratief gezag meestal niet onafhankelijk.

In dien toestand kan slechts degelijke verbetering worden gebracht door behoorlijk bezoldigde inlandsche rechters aan te stellen, voldoende met de rechtswetenschap bekend en onder Voorzitterschap van een inlander. Onderwijs in de rechtswetenschap is daartoe noodig en uitgaande van de reeds bestaande opleidingsscholen zal het niet moeielijk zijn. den inlander de noodige wetenschap te verschaflen van het strafwetboek en het inlandsch reglement, dat ze kennen moeten. Dat de inlander daartoe de noodige intelligentie heeft, bewijzen de Hollandsche cursussen op Midden-Java en de bekende Dokter-Djawa-school. Voor mindere integreteit van den inlander, als men hem een flinke zelfstandige positie geeft, behoeft geen vrees te bestaan. Uit eigen ervaring heeft spreker die overtuiging gekregen, geen geval is hem bekend, dat gaven of giften invloed hadden uitgeoefend op de rechtspraak.

Toch wil hij Europeesch toezicht, door residentierechters, die tevens onmiddelijke chefs zijn van de officieren van Justitie bij de landraden.

Naar globale raming zou de voorgestelde reorganisatie op Java f 360.000 vermeerdering van kosten eischen. Voor de Buitenbezittingen raamt spreker f 140.000. Eene degelijke verbetering der rechtspleging mag echter niet afstuiten op de meerdere kosten.

Uit de vergadering kwam oppositie met het oog op verlies aan prestige, wanneer wij geleidelijk den Europeeschen invloed door inlandschen gaan vervangen, maar dit bezwaar bestond niet voor Mr. van Deventer, die ook in de Oostersche maatschappij geleidelijken vooruitgang wenscht en naar wiens meening met het woord *prestige* al te veel is en nog wordt geschermd.

Daartoe uitgenoodigd gaf spreker een vergelijkende schets van de rechtspleging in Britsch-Indië. Dáár bestaan thans alle rechtbanken in civiele zaken uit inlanders en die regeling werkt uitstekend. Gelijkstelling van europeanen en inlanders voor de wet en benoembaarheid van de laatsten ook tot hooge rechterlijke ambten, wanneer zij daartoe geschikt blijken, is het Britsch-Indische stelsel.

INGEZONDEN.

Los en Vast.

Door B. A.

Ik had het in mijn vorig opstel over de houding der groote Pers tegenover „Oost en West", zoo ook in zake den oorlog in Z.-Afrika, nog een enkel staaltje omtrent de geloofwaardigheid van de door haar den volke verkondigde berichten en daarmee basta! ik wil niet mee doen aan het inpompen der meening, dat Holland staat of valt met de Zuid-Afrik. Republieken; men zegt 't niet met zooveel woorden, maar men deed sinds twee jaren lang, alsof wij geen hooger belangen hebben in eigen huis, waarmede bij ons dan toch altijd gepaard gaan de belangen van het mooie, veel belovende Koloniale Huis!

In de „N Ct." van 14 Januari j.l. kon men lezen: „de jongste oproeping der Britsche Regeering om „vrijwilligers schijnt vrijwel onbeantwoord te blijven, „iemand van de „Daily News" bevond, dat zich Zater„dag j.l. nog niemand had aangemeld enz."

De „H. Ct." van ongeveer gelijken datum had het navolgende:

„De werving in Engeland voor Zuid-Afrika schijnt „nog al te lukken, Kol. M'clallan van het Gloucerstershire „Regiment deelt mede, dat het geheele Regiment zich „aanbod, van het 5e Batt. Midlesex hebben zich „750 man aangeboden."

Commentaar is hier overbodig, 't is een staaltje uit duizend. Wie wil tappen uit de obscure bron van den zonderlingen eigenaar der Daily News, welke in een tijd als deze zijn eigen land afvalt, terwijl 't geldt „to be or not to be" voor het Engelsche Koloniale rijk, die tapt niet uit zuivere bron. Eerlijker komt 't mij voor, om den Boeren rondweg te zeggen, dat de kansen op gebrek aan volk, of gebrek aan geld in Engeland om den oorlog voort te zetten, bedroefd weinig hoop op verwezenlijking leveren.

Hier volgt een staaltje van echt Nederlandsche koelbloedigheid, of, zoo men wil, phlegma? ik zag er melding van gemaakt in een der Kaapsche couranten door 'n Engelschen ooggetuige, de heer Eustace Lane, die mij later op verzoek den naam gaf van den betrokkene.

't Was in de dagen, dat Generaal de Wet om den anderen dag of zoo een trein overrompelde in den Vrijstaat.

De rails gingen de lucht in en daarmee de spoortrein ten-onderste-boven, waarin de held dezer geschiedenis, de Spoorweg Ingenieur de M........met meer anderen, alsook bovengenoemde Hr. Lane, allen ongewapende reizigers van de Transvaal komende.

De Wet nam met drie veldstukken de trein-overblijfselen en de geheele bemanning onder granaatkartetsvuur, den ongewapenden werd bevolen de vloer uit 't stationsgebouw te breken, om tusschen balklaag en ondiepe fundering eenige dekking te zoeken, men vond die slechts ten deele, de granaatscherven doodden en wondden menigen passagier in die kleine ruimte bijeen gekropen; toen na een uur ontzet kwam opdagen, vond men onzen Nederlander in een rustig middagdutje! „actually snoring", d. i. in een „snorkenden" slaap gedompeld!

En dan zegt men nog, dat de poëzie er af is in den krijg!

Wat is eigenlijk Imperialisme? vroeg mij dezer dagen iemand, die 't zelf diende te weten; ik meende, dat 't woord beteekende: „het actief aanvaarden van de gevolgen van „Kolonisatie".

Ik heb den grootsten tegenstander van Imperiale en van onze Koloniale politiek, den heer v. K., bekend in de Kamer om zijn bestrijding van beide, hooren zeggen, dat 't een fatale waarheid is, dat een koloniseerend volk, eenmaal meester van de kust, ook het *hinterland* in bezit moest nemen, wilde het niet te eenigertijd in zee worden gedrongen, waaruit consequent volgt ook 't omgekeerde n.l., dat de energieke kolonist welke zich vestigde in 't *hinterland*, ook noodwendig de kust moet bezitten, om zich te handhaven, en nu kan men over allerlei bijzaken betreffendede de beide oorlogen, waarvoor wij ons 't meest intresseeren, lang en breed uitweiden, er is geen ontkomen aan, in die stelling ligt ook de grondoorzaak van onzen Atjeh-oorlog, wij hadden kunnen toegeven, om daarmee Sumatra prijs te geven, 't begin van 't einde.

Niemand zal den Atjeher bij al zijn fanatisme ontzeggen: moed, persoonlijke dapperheid en energie, vrijheidsliefde en al wat wij in deze eeren bij de Boeren.

Die zoogenaamde „fatale waarheden" zijn lastige dingen voor de huidige regeeringen; zij vormen een prachtig platform, waar de agitatoren van allerlei rang en gezag elkander ontmoeten; alleen voor de dragers van 't hoogste en 't verantwoordelijk gezag is er geen plaats, ofschoon ook deze de verdiensten van een dapper, voor zijn vrijheid strijdend volk niet betwisten, gelden er voor hen echter nog andere fatale waarheden, welke 't volk, dat achter de agitators staat niet ziet, terwijl de volksmenners doen, alsof ze ziende blind zijn! want verklaarden deze, dat zij en wat zij zien, dan vallen ze van 't platform, de ladder der ambitie, en van populariteit. In onzen parlementairen tijd is een populair regeeringsman een bijna ongekende uitzondering.

In hoeveel stukjes zou de kaart van Europa moeten worden verdeeld en gewijzigd, als elk volk, 't welk dapper vocht voor zijn vrijheid, ook terug moest krijgen, 't geen waarop ze volgens de idealisten recht hebben, hun nationaal volksbestaan? Zouden wij dan niet b. v. moeten beginnen met 't herstel van de West-Friesche natie, als een vrij volk? De Duitschers razen tegen Engeland, maar zien toe, dat de Polen verdukt worden, en Noord-Amerika zou rechtens terug moeten gegeven worden aan de Indianen, indien niet Zuid-Afrika, aan de Zulu's enz., ad infinitum!

Op Java is besloten tot invoering van het Nederlandsch, als medium van onderwijs op de 1ste klasse, scholen voor Inlanders, bravo! dit is een stap voorwaarts in het belang van den inlander en het huidig ministerie waardig, men moet krachtig genoeg zich voelen, om den inlander tot zich op te heffen. Ik voor mij heb van de tot nu toe voorgewende onvatbaarheid der inlanders voor hoogere beschaving zelden iets gemerkt, wel daarentegen van zijn vatbaarheid, om bij gelijke voorwaarden van ontwikkeling den Europeeschen heerscher een geduchte concurrentie aan te doen, en willen wij in waarheid zijn: de oudere broeder van den Javaan, in plaats van zijne hem verdrukkende of zachtjes gezegd, zijn hem er onder houdende broeder, dan moeten wij met 't toegeven aan dezen rechtvaardigheidseisch ook de gevolgen durven aanvaarden.

Onafhankelijkheid zonder strijd kunnen wij den Javaan niet geven, zoomin als den Atjeher, maar laten we ten minste trachten hem brood, in casu rijst en welvaart te schenken in zijn eigen land. En als de Javaan dan binnen tien jaren Hollandsch leest en hij leert den *blanda* van deze dagen minachten, omdat deze zijn kinderen van honger liet sterven, omdat duizenden guldens gingen naar *de* Boeren, vrouwen en kinderen, tegen één dubbeltje voor den Javaan; laten we ons dan troosten met de schrale vertroosting, dat de Javaan gelijk zal hebben, als hij meent, dat wij weinig voor hem over hebben. Eer deze eeuw verre is, zal er een strijd zijn om Java; hebben wij 't recht, om van den Javaan te verwachten, dat hij dan kampen en sterven zal voor zulke meesters?

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Ingenieur, 17e jaargang 1902, no. 5.

J. van Tubergen: Het Verslag der Solo-vallei-commissie. Een gouvernements mijnbouwkundige in Suriname.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Deel XXI (1901), afl. 6.

J. B. Leon: Veetoestanden op Madoera. — D. C. Stibbe: Beschrijving van de onderafd. Alahan Pandjang (vervolg). — J. W. P. Houtman: Proeve van aanslag in de bedrijfsbelasting. — C. J. Hasselman: Zachte dwang bij uitvoering van openbare werken. — Varia: De drainage der miljoenen.

Deel XXII (1902), afl. 1.

S. de Graaff: Grondverhuur. — Vailleurs: Nog iets over de opvattingen van eenige bepalingen der landrente-ordonnantie voor de Preanger-Regentschappen (Stsbl. 1896, no. 126). — F. K. Overduyn: Een belemmerende bepaling voor den kleinhandel. — J. H. Gerrits: Beknopte beschrijving van de afd. Banda. — M. Lichtgeloovigheid in Cheribon. — Varia: Javaansch of Nederlandsch. — De Bataviasche Landbouwcredietbank. De jongste cijfers betreffende bevolkingstoename op Java.

Archief voor de Java-Suikerindustrie, 1902, afl. 1.

J. D. Kobus: De resultaten der in 1900 genomen kruisingsproeven. — W. C. Dickhoff: Overhitting van afgewerkten stoom door Otto Marr. — L. Coster van Voorhout: Het dekken van suiker met overhitten stoom.

De Heidenbode, Januari 1902.

Midden-Java ten Zuiden. Brieven van Ds. Adriaanse, Ds. Bakker (uit Keboemen) en Ds. Zwaan. Midden-Java ten Noorden. Brieven van Ds. G. J. Ruyssenaers.

Orgaan der Nederl. Zendingsvereeniging, Febr. 1902.

J. Verhoeven: Onze nieuwste kergebouwen op West-Java. — H. C. G. Ruttink: School te Bandoeng.

Maandbericht van het Ned. Zendel. Genootschap Febr. 1902.

J. Craandijk: Een eenvoudig woord over en voor het Nederl. Zendelinggenootschap.

De Indische Gids, 24e jaarg. (1902), afl. Febr.

J. E de Meyier: Een nieuwe Redactie. — C. J. Feith: De opleiding der ambtenaren voor den Indischen dienst. A. H. Berkhout: Is landbouwkennis bij een deel der ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur in Ned.-Indië dringend noodig? — J. E. de Meyier: Irrigatie-Fanatisme. — P. C. C. Hansen Jr.: De Rentabiliteit der Solo-Werken. — H. A. Meppelink: Indische Comptabiliteit. — De Zuidkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea. — Varia: De onafhankelijke Bataks benoorden het Tobameer. — In-, uit en doorvoerrechten. — N. Mac Leod: De machtsuitbreiding der Oost-Indische Comp. op het vasteland van Azië, van 1683—1697, III.

Indische Mercuur 1902, No 5.

Kinazaken. — De tegenwoordige toestand der koffie-cultuur in Brazilië. — Gezondheidsleer voor de Tropen. — Proefnemingen met eene ontvezelmachine. — Prof. A. E. Mayer. — Koloniale statistiek in Frankrijk. — Cacao. — Cultures in Suriname. — Suriname in 1901. — Curaçao in 1901. — Aangevoerd goud te Paramaribo en Albina......gedurende 1901. — De Suikerconferentie. — Uitvoer van Java. — Mijnbouw Maatschappij Siak.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	14 Febr.	28 Febr.	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	7 „	21 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	11 „	25 „	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,		18 „	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,	8 „	22 „	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	14 „	28 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	3 „	17 „	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	14 Febr.	28 Febr.	11.15 's av.
Southampton, Eng.,		17 „	11.30 's av.

Suppl. verzending daags daarna 6.30 's av.; aansluiting niet altijd verzekerd.

St. Nazaire, Fr.,	8 Febr.	8 Maart.	7.45 vm.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 8n van elke maand, alleen op verzoek.

Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en den laatsten van elke maand 7.20 's av.

Lissabon den 3n en den 13n van elke maand 3.20 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIËN.

CATO SWIJSER,

Leerares M. O. handteekenen en perspectief,
ANNA PAULOWNAPLEIN 15
geeft les in **teekenen** en **schilderen** beveelt zich ook aan voor portretschilderen en vergrootingen naar photographieën.
Informaties bij OOST EN WEST.

Haagsche Assurantie-Compagnie

voor Brand enz. van 1805
te 's Gravenhage.
Kantoor **Z. O, Buitensingel 245** b/h. Bezuidenh.
Directeuren:
W. F. MASTENBROEK en C. W. VERSTEGE.
Commissarissen:
Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT.
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

W. Chr. B. TERSTROET,

Sigaren- en Sigarettenmagazijn,
Pr, Hendrikstraat hoek Tasmanstraat 129,
DEN HAAG.

Levert de beste Sigaren in alle prijzen in kistjes van 25 en 50 stuks. Assortimentkisten enz.
EXPORT naar OOST- en WEST-INDIË

Gasornamenten

Nieuwe Armen van af **f 0.60.**
Nieuwe Schuiflampen met Gloeilicht van af **f 5.50.**
Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht van af **f 17.**

Surpriselamp
met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.

NIEUWE
Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,
met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie en kostelooze plaatsing, **f 60.**
20a, Korte Houtstraat, Den Haag
Telefoon 1207.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Hofleveranciers.

Nederlandsche Fabriek van **Borduur-** en **Passementwerken, Galonweverij** à Jacquard, **Photografiën** en **Teekeningen** van Vaandels. **Maconieke Artikelen** enz. worden franco ter inzage gezonden.
Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling
PARIJS 1900.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

Directe import voor indische ingrediënten voor de rijsttafel.
ROODE VISCH. - GOELA AREN. - MIE etc.
Boemboe's. - Samballans (in blikjes). - Atjars.

Koninkl. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.

NOORDEINDE 158.
Volières, Vogelkooien.
Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81, Telephoon No. 240, 's-Hage.
Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Brandstoffenhandel

G. Aandewiel

HOFLEVERANCIER.
Kantoor Sumatrastraat 145. Den Haag, Telephoon 1014.
Filiaal Badhuisstraat 103, Scheveningen, Telephoon 3983.
Specialiteit in
Engelsche en Belgische Anthraciet,
welke steen- en gruisvrij worden afgeleverd.

L. LANGE,

23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,
TELEPHOON No. 659.
Sigaren in alle soorten en prijzen
Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

DEN HAAG.
GEDEMPTE BURGWAL 8,
bij de WAGENSTRAAT.

LEIDEN,
STATIONSWEG 19.
Eerste Modes.

E. v. d. Horst.
MAGASIN de SOLDES.

DELFT,
21, CHOORSTRAAT.
Nieuwste Garneering.

Grootste keuze **echte LYONSCHE ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
voor de helft der gewone prijzen.
Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.
Stalen worden op aanvrage franco toegezonden.

Palm & van Amstel,

BATAVIA.

Beheer van boedels, bezittingen en ondernemingen.
Bankierszaken.
In- en Verkoop van Effecten.
Inkoop van coupons in Europa betaalbaar.
Beleeningen op effecten.
Hypotheeken.
Voorschotten op producten naar Europa.
Controleeren en bijhouden van administraties.
Zee-verzekering (passagiersgoederen, verblijf in noodhaven.
Verzekering van geldswaarden per post verzonden.
Incasso's.

Nederlandsch-Indische Effectenbank.

4 pCt. Pandbrieven
groot f 500.—, f 250.—, f 100.— en f 50.—.
Deze pandbrieven zijn niet aan uitloting onderhevig; de coupons zijn per **1 Juli** en **1 Januari** betaalbaar te BATAVIA en te 's-GRAVENHAGE.
Koers van uitgifte 100 pCt.

Nederlandsch-Indische Deposito-Bank.

NEEMT GELDEN IN DÉPOSITO
voor 12 maanden à 4 pCt. per jaar
" 6 " " 3 " " "
" 3 " " 2½ " " "
terwijl over onmiddellijk opeischbare gelden 2 pCt. per jaar vergoed wordt.
Het onderpand der déposito's bestaat in hoofdzaak uit de **4 pCt. Obligatiën** waarin de **Javasche Bank** haar kapitaal en reservefonds mag beleggen.

Koloniale Zee & Brand-Asstie. Mij.

TWEEDE
Koloniale Zee & Brand-Asstie. Mij.

Brand-Asstie. Mij. „de Oosterling".

Brand-Asstie. Mij. „Insulinde".

TEEKENEN ALLEEN TEGEN BRANDGEVAAR.
Nemen alle risico's voor gemeenschappelijke rekening.
Kapitaal te zamen f 9.405.000.—
Reservefondsen ± „ 460.000.—
SLUITEN VERZEKERINGEN OP:

Gebouwen,
Goederen, Producten,
Meubilair

op zeer gunstige voorwaarden.

Palm & van Amstel,

BATAVIA.

OOST en WEST

Afdeeling Nijmegen.

Het Bestuur maakt bekend, dat het zich hescbikbaar stelt tot het geven van **allerlei** gewenschte inlichtingen aan uit **Indië** teruggekeerde familiën of personen, die zich te **NIJMEGEN** met der woon vestigen, hetzij voor goed of tijdelijk met verlof zijnde.

K. F. CASPERSZ, Bottendaal 42.
Mevr. J. G. M. A. VON BOSE.
L. N. O. WETHMAR, Slichtenhorststr. 50.
C. M. E. R. C. VON BOSE Kelfkensbosch 10a.
G. DE LAIVE v. Welderenstraat 76.

NB. Spreekuur dagelijks, uitgezonderd Zon- en Feestdagen, van 1—2 uur in den namiddag

---

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek
„De Oude Vette Hen",
OPGERICHT 1680.
8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8, 's-Gravenhage.
Hofleverancier.
Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.
Geregelde bezorging voor alle wijken der Stad en Scheveningen.

C. HOYNG,

Den Haag. -- Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden **gratis op aanvrage** toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

De WONINGGIDS v/d. Nederlandsche Bond van Makelaars in Vaste Goederen, Assurantiën, enz.
o. m. bevattende de adressen der voornaamste **Makelaars in vaste goederen van Nederland.** en de
WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
zijn beide op aanvrage **gratis** verkrijgbaar.
Ook liggen deze gidsen op de informatiebureaux der Vereeniging «Oost en West» te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN (Batavia) ter beschikking van belangstellenden.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Merapi	22 Febr.	6 Maart	11 Maart	31 Maart	2 April
Salak	8 Maart	20 „	25 „	14 April	16 „
Lawoe	22 „	3 April	8 April	27 „	29 „
Ardjoeno	5 April	17 „	22 „	11 Mei	13 Mei
Soembing	19 „	1 Mei	6 Mei	25 „	27 „
Goentoer *	3 Mei	15 „	20 „	8 Juni	10 Juni
Oengaran	17 „	29 „	3 Juni	22 „	24 „
Gedé	31 „	12 Juni	17 „	6 Juli	8 Juli

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een gep. Onderofficier O.-I. Leger voor incasseering, oppasser en huisbewaarder.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Twee jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap.

Twee bekwame linnennaaisters.

Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier, looper of huisbewaarder; kan ook copieerwerk verrichten.

Jonge Dame ter waarneming van het huishouden en het oppassen van kinderen.

Een jonge Dame die als Gouvernante of Bonne naar Indië wil.

Een Dame gew. onderwijzeres in Indië voor les geven aan of opvoeden van kinderen.

Een gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting.

Eene dame voor 't les geven aan spraakgebrekkigen.

Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.

Een gewezen Sergt.-majoor, timmerman der marine, voor portier of huisbewaarder.

Twee Dames voor administratieve betrekking.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Jongmensch voor kantoorbediende.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.

Een Dame om met eene familie op reis te gaan; spreekt Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch en heeft veel gereisd.

Een gewezen militair in W.-I. voor oppasser of huisknecht.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Een bekwaam machinist machine bankwerker voor plaatsing in Oost- of West-Indië.

Eene jonge dame les geven in fröbelen.

Een gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.